

Araştırma Makalesi-Research Article

Dış Politikada Kamuoyu Oluşumu: Türkiye-Hollanda Diplomatik Gerginliğinin *Hürriyet*, *Sabah* ve *Sözcü* Gazetelerindeki Sunumunun İncelenmesi

The Formation of Public Opinion In Foreign Policy: An Investigation of Turkey–Netherlands Diplomatic Tensions Portrayed By *Hurriyet*, *Sabah*, And *Sozcu* Daily National Newspapers

Murad Karaduman^{1*}, Muhammet Erdem Duru²

Geliş / Received: 28/03/2022

Revize / Revised: 16/06/2022

Kabul / Accepted: 20/06/2022

ÖZ

Tartışmalı bir konu üzerinde halkın kanaati olarak tanımlanabilecek olan kamuoyu kavramı üzerine akademik ilginin yoğunlaştığı dönem, köyden şehre göçün hızlandığı ve kitle toplumlarının ortaya çıkmaya başladığı dönemle paralellik göstermektedir. Aynı dönemde kavram, siyasal yaşamda da önem kazanmıştır. Bugün gelinen noktada yönetim biçimi ne olursa olsun tüm iktidarlar hem iç politikada hem de dış politikada karar alırken kamuoyu unsurunu da dikkate almak durumundadır. Kamuoyunun, kararları etkileme noktasında iç politika üzerinde daha fazla etkili olduğu düşünülse de dış politikadaki herhangi bir kararın iç politikayı da etkileyecek olması sebebiyle kamuoyunun bilgi alma ihtiyacı karşılanmalıdır. Kitle iletişim araçları yönetenler ile yönetilenler arasında bir aracı olması noktasında kamuoyunun oluşmasında, bilgilensinde ve yayılmasında önemli bir rol üstlenmektedir.

Bu çalışmanın amacı, 2017 Mart'ının ilk günlerinden itibaren varlığını hissettiren ve 10-11 Mart tarihlerinde kriz halini alan Türkiye ile Hollanda arasındaki diplomatik gerginliği basın, kamuoyu ve dış politika ekseninde, gazetelerin giriş sayfaları üzerinden söylem analizi yöntemiyle incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, Teun A. Van Dijk'in söylem analizi modelini kullanılmış ve olayın basılı gazetelere yansıdığı 12 Mart 2017 tarihinden, 16 Nisan Anayasa Değişikliği Referandumu'nun resmi olmayan ilk sonuçlarının açıklandığı 17 Nisan 2017 tarihleri arasında *Hürriyet*, *Sabah* ve *Sözcü* gazetelerinin giriş sayfaları incelenmiştir. Araştırma kapsamında gazetelerin dış politika konusunda kamuoyunu bilgilendirmekten ziyade ideolojik bir yanlılık sergiledikleri bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler- *Kamuoyu, Dış Politika, Basın, Söylem Analizi*

ABSTRACT

The period in which academic interests intensify on the concept of public opinion on a controversial issue is observed to be in parallel with the period in which migration from villages to cities accelerate and mass societies begin to emerge. During the same period, the concept also gained importance in political life. At the moment, all powers have to take into account the element of public opinion when making decisions both in domestic policy

^{1*}Sorumlu yazar iletişim: mkaraduman@akdeniz.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0002-0067-8547>)

Gazetecilik Bölümü, İletişim Fakültesi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, Türkiye

²İletişim: eduru07@gmail.com (<https://orcid.org/0000-0003-4282-9645>)

İletişim Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, Türkiye

and in foreign policy. Public opinion has an importance on domestic policy as well as on foreign policy in terms of influencing decisions. Mass media play an important role in establishing, informing, and spreading the public opinion.

The purpose of this study is to analyze the diplomatic tension between the Netherlands and Turkey, which arose beginning on the first days of March 2017 and became a full-blown crisis on March 10th and 11th, through discourse analysis of newspapers' headlines on the axis of mass media, public opinion, and foreign policy. For this purpose, the discourse analysis model of Teun A. Van Dijk was used and the front pages of *Hürriyet*, *Sabah*, and *Sözcü* newspapers were analyzed starting from March 12th, 2017 on which the incident appeared on press to April 17th, 2017, on which first unofficial results of Constitutional Amendment Referendum of April 16th were announced to the public. The findings of this study suggest that newspapers display an ideological bias rather than informing the public about foreign policy.

Keywords- Public Opinion, Foreign Policy, Media, Discourse Analysis

I. GİRİŞ

Kamuoyu kavramının, sosyoloji, siyaset, psikoloji gibi farklı disiplinlerin araştırma alanına giriyor olması sebebiyle, üzerinde tam olarak uzlaşmış bir tanımı bulunmamaktadır. Araştırmacılar, problem haline getirdikleri konu bağlamında çeşitli tanımlar geliştirmişlerdir. Yapılan tanımlara genel olarak bakıldığında ise kamuoyunu, esas itibarıyla belli bir zaman aralığı içerisinde, sorun olarak belirlenmiş bir konunun çeşitli muhataplar tarafından tartışılması sonucu beliren kanaat biçiminde ifade etmek olanaklıdır.

Kamuoyu, yöneten ve yönetilenlere yön veren, onların aldıkları kararlara doğrudan etki eden önemli bir güçtür (Ekinci, 2008: 131). Bu sebeple, siyasal iktidarlar, grup veya gruplara hâkim olan kanaatleri kendi lehlerine etkileme çabasıdadırlar. Kamuoyu kanaatini yanında hisseden siyasal aktörler karar verme noktasında daha az zorlukla karşılaşmaktadır. Bu bağlamda siyasal aktörlerin, kamuoyunun kanaatlerini şekillendirmesi önem kazanmaktadır.

Dış politika kavramını, devletlerin uluslararası sistem içerisinde yürüttükleri siyaset olarak tanımlamak mümkündür. Yapılan çeşitli çalışmalarda kişilerin gündelik yaşamına iç politika unsurlarından daha az etki ettiği, anlama ve etki etme zorluğu gibi çeşitli nedenlerle kamuoyunun dış politikaya ilgisinin daha az olacağı fikri ileri sürülmektedir.

Tüm çağdaş ve karmaşık toplumlarda yaşayan bireyler ve birey grupları günlük yaşam pratiklerinin dışında yer alan olay ve oluşumlardan medyanın kendilerine aktardıkları kadar ve aktarma biçimleri esasında haberdar olmakta ve bilgilenmektedirler. Kitle iletişim araçlarının ortaya çıktığı tarihten itibaren de tüm toplumsal düzeylerde, ama özellikle siyasal yaşamda önemli bir rol oynadıkları ve siyasi mücadelelerin yürütülüş ve biçimlenişlerinde çok etkili zaman zaman ise belirleyici oldukları fikri kabul edilmektedir (Kaya ve Çakmur, 2018: 597- 568).

16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleşen Anayasa Değişikliği Referandumu sürecinde uluslararası siyaset platformunda yaşanıp, Türkiye'nin gündemini en çok etkileyen olay Avrupa ülkeleri ile yaşanan tartışmalar olmuştur. Tartışmaların temelinde Avrupa ülkelerinin Türk hükümet yetkililerinin referandum etkinliklerini iptal etmeleri yatmaktadır. Dönemin Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun uçuş izninin iptali ve yine aynı dönem Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı olarak görev yapan Fatma Betül Sayan Kaya'nın sınır dışı edilmesi Hollanda ve Türkiye arasındaki diplomatik gerginliği üst seviyeye çıkarmıştır. Dış politika unsurlarının, iç politikadaki unsurlara göre kamuoyu gündeminde daha az yer tuttuğu ileri sürülse de Türkiye- Hollanda diplomatik gerginliği basın tarafından kamuoyu gündemine sunulmuştur.

Bu çalışmada, siyasal yaşamda kamuoyunun önemi ekseninde, basının dış politika konusunda kamuoyunu bilgilendirme biçimi haber metinlerindeki söylemler üzerinden incelenmiştir. Çalışmanın amacı, Türkiye ile Hollanda arasında yaşanan diplomatik gerginliğin gazetelere nasıl yansındığını saptamak ve gazetelerin

kamuoyuna bilgi sunma görevini ne şekilde yerine getirdiğini tartışmaktadır. İlgili olayın incelenmesinde Teun Van Dijk'in söylem analizi modelinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın sınırlılığı bağlamında incelenen tarih aralığı olayların gazetelerde yer almaya başladığı 12 Mart 2017 ile Anayasa Değişikliği Referandumu'nun resmi olmayan sonuçlarının açıklandığı 17 Nisan 2017 tarihleri olarak belirlenmiştir. Sınırlılığın 17 Nisan 2017 tarihine kadar uzatılmasında, dönemin aynı zamanda bir siyasal iletişim süreci olmasının etkisi vardır. Böylelikle konunun iç siyaset dinamikleriyle değerlendirilip değerlendirilmediği de saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma örneklemini kapsamında farklı ideolojileri ve sahiplik yapılarını temsil ettikleri düşünüldüğünden *Hürriyet*, *Sabah* ve *Sözcü* gazetelerinin birinci sayfaları incelenmiştir.

Konuyla ilgili alan incelemesi yapılırken, Türkiye- Hollanda diplomatik gerginliğini konu alan az sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Bunlardan biri Özel ve arkadaşlarına (2018) ait "Geleneksel Medya ve Sosyal Medyada Yer Bulan Türkiye- Hollanda Krizinin Propaganda Çerçevesinde İncelenmesi" başlıklı çalışmadır (Diğer çalışmalar için bkz. Saygılı, 2018, Feridunoğlu, 2019). Ancak bu çalışma, konuyu ele alış biçimi, kavram seti ve metodoloji olarak diğer çalışmalardan farklılık göstermektedir.

II. KAMUOYU VE SİYASAL YAŞAM

Kamuoyunun varlığına ilişkin tarihsel bir perspektif sunma çabaları, kavramın Antik Yunan'a değin uzandığını göstermiştir. Antik Yunan'dan günümüze, başta siyasal ve toplumsal sistemler olmak üzere çok sayıdaki değişkenin etkisiyle farklı tanımlara bürünen kamuoyu kavramını açıklamadan önce temel unsurları olan kamu ve oy ifadelerine değinmekte fayda vardır.

Kamu, belli bir sorunla karşılaşmış ve sorun etrafından toplanmış bireylerden oluşan bir gruptur (Sezer, 1976: 3). Chandler ve Munday (2018: 223) de kamuyu, "Belirli kamusal olaylar veya meseleler konusunda ortak çıkarlar aracılığıyla bir araya gelen gevşek, geçici ve heterojen toplumsal kolektiviteler" şeklinde tanımlamışlardır.

Kamuoyu perspektifinde oy, görüş, gidilecek yol ya da kanaat anlamı taşımaktadır (Keskin, 2014: 130). Vural (1997: 85) da oy kavramının çeşitli tanımlarda daha çok bir gruba hâkim olan eğilim ve kanaatin anlaşıldığını belirtmiştir.

Kamuoyu kavramı üzerine düşünen birçok araştırmacıya göre, insanlık tarihinin başından itibaren kamuoyuna örnek olarak gösterilebilecek çeşitli oluşumlar meydana gelmiştir. Antik dönemde kent devletinin yöneticileri karar alma sürecinde vatandaşların fikirlerine değer verirken, Roma imparatorluğu döneminde de duvar gazeteleri aracılığıyla kamuoyu canlı tutulmaya çalışılmıştır. Orta Çağ'ın katı hiyerarşik ve baskıcı yönetim yapıları sebebiyle olgular anlamlarını önemli ölçüde yitirmiş olmasına rağmen 16. yüzyılın ortalarında feodal yapının çözülmeye başlamasıyla birlikte kamunun etkisi tekrar hissedilmeye başlanmıştır. 17. yüzyıldan itibaren gazetelerin basılmaya başlanması insanların bilgilenmesine ve bununla birlikte fikir sahibi olmayı, ifade etmeyi beraberinde getirmiş bunun sonucunda modern anlamda kamuoyunun oluşum öyküsünü yaratmıştır (Güngör, 2016: 360- 361). Reform, Rönesans, 1789 Fransız Devrimi gibi olayların öncesi ve sonrasında Rousseau'nun fikirleri kamuoyu kavramının şekillenmesinde önemli bir dönemece işaret etmektedir. Rousseau'nun, toplumun yeniden inşa edilmesine ilişkin görüşünden hareketle, dönemin düşünce üretim merkezleri olan Jacoben Club'lerinde yoğun fikir tartışmaları yürütülmüş ve kamuoyunu etkileyebilmek adına yayınlar hazırlanmıştır. Bu aynı zamanda, kamuoyu olgusunun ortaya çıktığı ve anlaşılmaya çalışıldığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır (Çankaya, 2015: 21).

19. yüzyıla gelindiğinde önceki yüzyılın sonucu olarak toplumsal değişim daha belirgin olmuş, kırdan kente göçün sonucunda kent nüfusunun artmasıyla kavram önem kazanmıştır. Atabek (2002: 224), bilim insanların kamuoyu olgusu üzerine asıl olarak 20. yüzyılda eğildiğini, 18. ve 19. yüzyılda belirginlik kazanmaya başlayan sanayileşme, şehirleşme, demokratikleşme, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve okuryazarlık oranındaki artışın çağdaş anlamda kamuoyu olgusunu da beraberinde getirmesinin bu durumda etkili olduğunu belirtmektedir.

Kamuoyuna, pek çok bilim dalı ilgi göstermektedir. İlgili sebepten dolayı kavrama yönelik farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Örneğin, sosyal psikologlar "kişisel", sosyologlar "grup olayı", siyasetçilerse kavramı, "bir kitle olayı" şeklinde ifade etme eğilimindedirler (Özkan, 2004: 209).

Glynn ve Hüge (2008: 3971) öze kamuoyunu, bir grup tarafından ilgili konuya özel görüş ve düşünceler biçiminde tanımlamışlardır. Öte yandan araştırmacılar, kökte yer alan “kamunun”, grubu ve evrenselliği ifade ederken, “görüşün” ise tipik olarak bireyle ilişkilendirilmesinden ötürü kamuoyu kavramını bir tür sözdizimsel iç çelişkiyi barındırdığını belirtmişlerdir.

Noelle-Neumann (1998: 264- 265) kamuoyuyla ilgili, “Kamuoyu, kamusal davranışların temelini oluşturan ve insanın değer yüklü alanlarda toplumsal yatırımlardan korkmadan ifade edebileceği kanaatlerdir. Kamuoyu, bir topluluk içinde yaşayan insanların, edimde bulunmak ve karar vermek için gereken ortak bir yargıya, bir oydaşmaya varmak için bilincinde olmadan gösterdikleri çabaya dayanır” ifadelerini kullanmıştır.

Totaliter rejimler, kamuoyunu hedeflenen doğrultuda en iyi oluşturabilen ve faydalanabilen amaçlar doğrultusunda da bu oluşumları en iyi biçimde kullanabilen rejimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Totaliter rejimlerde merkezi iktidar, devletle vatandaş arasındaki tüm sınırları yıkmak gayesiyle, her şeyden önce belirli konularda kanaat ve tutum oluşturmak, mevcut kanat ve tutumlara yeni biçimler vererek devlet- toplum bütünleşmesini sağlamaya çalışmaktadır (Anık, 1999: 80).

Demokratik rejimlere bakıldığında kamuoyunun totaliter rejimlerden farklı olarak siyasal erki denetleme başta olmak üzere çeşitli görevler üstlendiği görülmektedir. Normatif demokrasi yaklaşımı perspektifinden bakıldığında kamuoyunun siyasal sistem içerisindeki yeri belirginleşmektedir. Bu yaklaşımlar içerisinde demokrasi yalnızca düzenli seçimler aracılığıyla hükümetlerin değişmesine olanak tanıyan bir araçtan ziyade, yönetimin meşruluk zeminini oluşturan bir ilkeler bütününe karşılık gelmektedir. Bununla birlikte, bir varoluş biçimi, insanı insan yapan başlıca özellik, insanların kendi hayatları hakkında söz söyleyebilmeleri, kendilerini doğrudan etkileyecek kararların oluşmasında rol oynamaları anlamına gelmektedir (Doğanay vd. 2017: 14- 15). Demokratik toplumlarda hem siyasal iktidarlar hem de toplumda iyi bir imaj edinmek isteyen çeşitli kuruluş ve örgütlenmeler kamuoyunu dikkate alınması gereken bir erk olarak görmektedirler (Uztuğ, 2004: 268). Demokrasi ve kamuoyu ilişkisini gösteren anlatılardan birini John Dewey’de bulmak mümkündür. Dewey, demokrasinin “kamudan” gelen gerçek bir etkinliğe ve yaratıcılığa dayandığını gözlemleyerek, ona kurumların denetiminden daha geniş bir alan açmıştır (Maigret, 2016: 261).

Kamuoyunun oluşup gelişmesi açısından demokratik rejimlerin uygunluğu sık sık vurgulansa da Atabek (2002: 233) demokratik rejimlerde de kamuoyunu etkilemeye çalışan grupların olanaklarının eşit olmadığı görüşünden hareketle, demokrasi açısından en ileri toplumlarda dahi kamuoyunun beklenen biçimde bağımsız bir şekilde oluştuğunu söylemenin mümkün olmadığını belirtmiştir. Herbst’i referans gösteren Oktay (2002: 35) da toplumu oluşturan bireylerin ve grupların, örgütlenme dereceleri, toplumsal güçleri ve seslerini duyurabilme yeteneklerinin aynı olmadığını belirtmiş ve kamuoyunun görüşünün halkın görüşünden ziyade güçlü çıkar gruplarının ve medyanın görüşü olduğu iddialarını dile getirmiştir.

Kamuoyunun daha iyi şartlarda oluşabilmesi için çeşitli unsurların varlığı önem kazanmaktadır. İlk, toplum içerisinde hiçbir kurumun egemen olmaması, hükümetin toplumun diğer kurumlarını ortadan kaldıracak bir güçte olmaması gerekmektedir. Oy verme hakkı yaygınlaşmalı ve tüm kesimleri kapsamalıdır. Tüm vatandaşlar bilgi kaynaklarına özgürce ulaşabilmelidir ve başarı kazanan iktidarının muhalefeti ortadan kaldırmayacağına yönelik inanç kökleşmiş olmalıdır (Powell, 1961’den Akt. Bektaş, 1996: 245- 246).

Kamuoyunun; yönetilenleri, halkın politikalar ve eylemler hakkında ne düşündüğünü bilmeye yönlendirme, vatandaşlarının ihtiyaçlarını ve isteklerini bilmesi gibi avantajları bulunmaktadır (Nwogbaga, 2016).

Kamuoyunun siyasi kararları etkilemesi üzerine farklı görüşler ileri sürülmüştür. Kamuoyunu “görünmez hayalet” metaforuyla açıklayan ve siyasal yaşamdaki rolünün fazla büyütülmemesi gerektiğini belirten azınlık görüşüne karşıt olarak, yazarların büyük bölümü kamuoyunun özellikle demokratik sistemlerde önemli bir role sahip olduğu görüşünü benimsemişlerdir (Kapani, 2017: 170). Günümüz toplumlarında kamuoyunu oluşturanların toplumsal gelişmelerle ait doğru ve yeterli bilgiye ulaşmalarının çoğu kez mümkün olmadığı, iktidar, basın ve çıkar grupları tarafından yönlendirildikleri (Atabek ve Dağtaş, 1998: 223) gerçeğini göz önünde bulundurarak, belirli bir grubun ortak görüşü ya da kararının kamu politikasına dönüşebilmesini veya yöneticilerin uygulamalarının etkin bir şekilde eleştirilebilmesini, kamuoyunun siyaset alanındaki en önemli kazanımlarından biri olduğunu söylemek mümkündür.

III. DIŞ POLİTİKA, KAMUOYU VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

Dış politikayı, “Bir devletin diğer devletlere veya uluslararası aktörlere karşı, ulusal menfaatlerin korunması ve geliştirilmesi temeline dayalı olarak belirli amaçlarını gerçekleştirmek için, söz konusu devletin siyasal karar organları tarafından belirlenen, geliştirilen ve uygulanan stratejiler, ilkeler ve politikalar bütünü (Demir ve Acar, 1997: 60)” şeklinde tanımlamak mümkündür.

Dış politika bağlamında kamuoyunun oluşumu ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Ülkenin siyasal rejimi, ideolojisi, basın sistemi, ekonomi ve eğitim düzeyi, baskı gruplarının etkinliği dış politikada kamuoyu oluşumunda önemli roller oynamaktadır (Mutlu, 2003: 71). Dış politika noktasında kamuoyunun eğilimleri noktasında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Sezer (1972: 76 -77) konuyla ilgili olarak, “iç politika ile ilgilenen bireylerin ve grupların nispeten çoğunluğuna ve çeşitliliğine ve dolayısıyla bu insanların kendi istek ve çıkarlarıyla uyumlu olarak taşıyıp, seslendirdikleri kanaatlerin çokluğuna ve çeşitliliğine karşılık, dış politika ile ilgilenen grupların ve grup kanaatlerinin aynı derecede çokluk ve çeşitlilik göstermediği söylenebilir” demektedir. Ayrıca dış politika kavramının küreselleşme ile birlikte her anlamda değişikliğe uğraması, dünyadaki siyasi ilişkileri bütünlükçü bir biçimde anlamayı, kavramı ve tahlil etmeyi öngörmesi (Ersanlı, 2006: 25) tartışma konularının kamuoyu tarafından algılanmasını güç kılmaktadır.

Kamuoyunun ve daha özelden siyasi görüşün kişisel özelliklerden etkilendiğine dair yaptığı çalışmasında Goldhamer (1950: 348), kamuoyunun neden dış politikadaki konulara daha ilgili olduğu dört maddede açıklandığını söylemektedir: (a) İnsanlar dış politika hakkındaki konulara ilgi duysalar bile herhangi bir etki yaratamayacaklarını düşünmektedirler (b) Zamanları yoktur. Çünkü işlerini yapmak, çocuklarını yetiştirmek gibi çeşitli durumların baskısı altındadırlar (c) Dış politikayla ilgili sorunlar çok zor görüldüğünden uzmanlara bırakılması gerektiği düşünülmektedir ve (d) İnsanlar bu konular hakkında deneyimsizlerdir, nasıl mücadele edeceklerine dair bir bilgileri yoktur. Öte yandan Goldhamer (1950: 348) bu maddelere ek olarak bir unsur daha eklenmesi gerektiğini savunmuştur. O'na göre, insanlık günlük dilde belli başlı şeylerle ilgilenmemesinin nedenlerinden biri bu şeylerin ilginç olmamasıdır. İnsanlar olayları etkileyebileceklerini düşünseler de, olayların anlaşılması zor olmasa ve insanların kendilerine ayıracak daha fazla zamanları olsa da, bu konular onlar için otomatik olarak ilginç olmazlar.

Çeşitli araştırmalarda, kamuoyunun dış politika karşısındaki tavrının; ideolojilerinin, destekledikleri siyasi partilerin politikalarının ve/veya değer ve görüşlerini önemsedikleri elitlerin beyanlarının bir yansıması olduğu ileri sürülmektedir (Demir, 2019: 190).

Kişilerin detaylar ya da ayrıntılardan ziyade görünürdeki işaretleri görmeye meyilli olduğunu söyleyen Lippmann, modern dünyanın koşturması ve telaşına, bir de aynı dünyanın karmaşıklığı eklendiğinde, kalıp yargıların insanlar için güvenli sığınaklar haline geldiğini ifade etmiştir (Özçetin, 2018: 91). İlerleyen yıllarda Almond ise, Lippmann'dan hareketle “moodtheory/ hava yaklaşımı” kavramını literatüre kazanmıştır. Almond'un kullandığı terim, dış politika yapımcılarının kamuoyuna bakış açılarını imlemektedir. Kamuoyunun bilhassa görünür herhangi bir tehdidin yokluğunda dış politikayı desteklemeye devam edeceğinin garantisi olmadığı argümanı ile kamuoyunu tutarsız ve değişken bir hava olarak değerlendirmiştir (Gürpınar, 2017: 242).

Morgenthau'ya (1978: 147) göre, “iyi dış politikanın rasyonel gereklilikleri, başlangıçtan itibaren, tercihleri rasyonel olmaktan çok duygusal olan bir kamuoyunun desteğine güvenemez.” Aynı şekilde, Kennan (1951: 73) kamuoyunun “duygusallık ve öznellik alanlarına kolayca saptırılabilirliğini ve bu da onu ulusal eylem için zayıf ve yetersiz bir rehber haline getirebileceğini” savunmuştur (Akt. Knech ve Weatherford, 2006: 707).

Morgenthau ve Kennan'dan farklı olarak, Aldrich ve arkadaşları (2006'den akt. Baum ve Potter, 2008: 72) kamu yeterliliğine ilişkin tartışmayı çözme umuduyla, dış politika bağlamında kamuoyunun genel bilimsel anlayışını değerlendirmişlerdir. Kamuoyunun dış politika konusunda tutarlı görüşler geliştirebileceği ve bu görüşlere sahip olabileceği, vatandaşların tutumlarını seçim kararlarına uygulayabileceği ve uygulayabileceği konusunda bir fikir birliğinin ortaya çıktığı ve bunun da politikacıları yurtdışı faaliyetlerinin seçimle ilgili sonuçlarını değerlendirmeye yönlendirdiği sonucuna varmışlardır.

Kitle iletişim araçlarının içeriği, bireylerin dış politika tercihlerinde zamanla meydana gelecek değişikliklerin en olası kaynaklarıdır. Özellikle kişisel deneyimlerin pek bir bilgi sağlamadığı dış politika

konusunda bireylerin bilgi topladığı başat unsur olarak karşımıza, halk ile politika yapımcılar arasındaki birincil kanal olan kitle iletişim araçları çıkmaktadır (Soroka, 2003: 28). Ancak basının dış politikada bağlamında hem kamuoyu hem de yönetenler üzerindeki etkisi tartışılmaktadır. Basının dış politika üzerindeki etkinliği, kamuoyunun dış politika üzerindeki etkinliği ile sınırlı tutulmaktadır. Basının temel olarak toplumun uzun vadede dünyaya bakışını etkileyerek dış politika üzerinde etkin olabilir, yoksa gündelik politikalarda basın çok etkileyici bir güç olarak kabul edilmemektedir (Gerger, 1984'den Akt. Mutlu, 2002: 75). Basının dış politika üzerindeki kalıcı etkinliği, en anlamlı ve en zengin bir biçimde çağdaş tarihin yazılmasında yani dış politikaların kavranmasında, uluslararası ilişkilerin değerlendirilmesinde, kitlelere belirli bir dünya görüşünün, bakış açısının bu yolla aktarılmasında ortaya çıkmaktadır. Basın, dış politika, uluslararası ilişkiler ve çağdaş tarih araştırmalarında gerçek bir bilimsel araç olarak bu konuda çok önemli, doğrudan bir işlev görmekte, etkinlik kazanmaktadır (Arslan, 2007: 69 -70).

IV. TÜRKİYE – HOLLANDA DİPLOMATİK GERGINLIĞINE DAİR ARDALAN BİLGİSİ

Siyasal ve toplumsal atmosferin kamuoyu üzerindeki etkisi anlayabilmek için arda lan bilgisinin verilmesi gerekmektedir. Anayasa değişikli k teklifi, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ile Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)'nin uzlaşmasıyla, 21 Ocak 2017 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilerek yasalaşmıştır. Değişiklik teklifi, 2 Şubat günü Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın onayına sunulmak üzere tarafına iletilmiştir. Teklifin onaylanmasıyla referandum süreci başlamıştır. Referandum sürecinin başlamasının ardından kamuoyunun gündemini etkileyen çeşitli siyasal ve sosyal olaylar gündeme gelmiştir.

Referandum kararının ardından dış politika alanında yaşanan gelişmelerin en önemli ayağını Türkiye ile çeşitli Avrupa ülkeleri arasında yaşanan tartışmalar oluşturmuştur. Tartışmaların temelinde, bazı Avrupa ülkelerinin Türk hükümet yetkililerinin yurtdışında yaşayan seçmenlerini kapsayan referandum etkinliklerini iptal etmeleri yatmaktadır. İlk olarak, Bekir Bozdağ'ın 2 Mart günü Almanya'da konuşma yapacağı salonun izni iptal edilmiştir. Bu süre zarfında farklı yetkililerinde Almanya, Avusturya, Danimarka, İsveç ve İsviçre'deki programları iptal edilmiştir.

10 Mart tarihinde Rotterdam Belediye Başkanı Ahmed Ebutalib'in, Türkiye Dış İşleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun ziyaretiyle ilgili olarak, referandum kampanyası yürütülmesine izin verilmeyeceğini açıklaması iki ülke arasında gerçekleşen diplomatik gerginliğin başlamasına sebep olmuştur. Açıklamadan bir gün sonra da Çavuşoğlu'nun Rotterdam'a yapacağı ziyarete ve uçağının inişine izin verilmemiştir. İzinlerin iptalinin ardından, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Betül Sayan Kaya, Hollanda'ya Almanya'dan karayolu ile gitme kararı almıştır. Kaya'nın bu kararından sonra, Hollanda polisi Rotterdam Başkonsolosluğu'na giden yolu trafiğe kapamış ve Kaya'nın içerisinde bulunduğu konvoyu konsolosluğa 30 metre kala durdurmuştur. Bakan ve yanındaki kafi le yaklaşık beş saat bölgede bekletilmiştir. Olayın yaşandığı gece Kaya'nın konvoyu Hollanda polis özel timleri ile birlikte Almanya'ya götürülmüştür. Yaşanan olayların ardından tarafların yaptıkları karşılıklı açıklamalarda gerilimin arttığı görülmüştür. Yaşanan gerginliğin ardından Türkiye, Hollanda temsilciliklerini güvenli k gerekçesiyle kapatmış ve iki ülke arasındaki ilişkiler askıya alınmıştır.

V. METODOLOJİ

Bu çalışma, 11 Mart 2017 tarihinde yaşanan Türkiye ile Hollanda arasındaki diplomatik gerginliği, ideolojik yelpazenin farklı noktalarındaki ve farklı sahip yapılarındaki *Hürriyet*, *Sabah* ve *Sözcü* gazetelerinde nasıl ele alındığını söylem analizi yöntemiyle incelemektedir.

Sade bir tanımla dil ve ona dair pratikler olarak tanımlanabilecek olan söylem kavramı esas itibarıyla çok daha derin bir anlam dünyasını imlemektedir. Sözen (2017: 9), eylemsel gerçekliğimizin arka planında söylemlerin yer aldığını vurgularken, "Söylemin keşfinden sonra, artık evrensel gerçeklik yoktur; gerçeklikler vardır. Gerçeklik söylemle ve söylem içinde inşa edilen şeydir. Her söylem bir gerçeklik inşasıdır ve dolayısıyla, artık söylemlere tekabül eden gerçeklikler söz konusudur" değerlendirmesini yapmıştır.

Söylem, toplumsal alanda sürüp giden iktidar ilişkilerini, dilin anlamlandırma mücadelesi perspektifinden okumayı öneren ve böylelikle toplumsal gerçeklik tanımlarının bu anlamlandırma mücadelesi boyunca sürekli değiştiğini varsayan bir kuramsal yaklaşımın kilit noktasıdır (Durna ve Kubilay, 2010: 48). Bununla birlikte söylem yoluyla zihinlere işlenmeye çalışılan ideolojiler, konuşma ve metin yığınları içerisinden, televizyon

izleyerek, okulda okutulan kitaplardan, reklamlardan, gazetelerden, romanlardan ya da iş arkadaşlarımız ve dostlarımız ile gerçekleştirdiğimiz günlük konuşmalardan öğrenilmektedir (Dijk, 2015: 19).

İdeolojilerin, imgelerin, söylemlerin kamuoyuna ulaşmasında en yaygın kullanılan araçlar kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçlarının, kamuyu bilgilendirme, kültürel, siyasal, ekonomik, toplumsal söylemin anlaşılmasını sağlamak gibi çeşitli görevleri bulunmaktadır. Fakat iletişim araçlarının ortaya çıktığı ilk andan itibaren bu durumun istenilen doğrultuda ilerlemediği görülmüştür. Curran (2014: 135), kamusal olaylarla alakalı haberlerin iletişim araçlarındaki içeriğin yalnızca küçük bir bölümünü oluşturduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla ana amaçları devlet iktidarını, toplumsal ve zihinsel yönden ele geçirmek olan aktörlerin eylemleriyle birlikte bu eylemlerin sunulduğu ve meşrulaştırıldığı haber metinlerinin yapısını incelemek önem kazanmaktadır.

Haber metinlerindeki söylemin incelenmesi amacıyla geliştirilen söylem analizi yöntemi farklı disiplinlerin etkisiyle gelişim ve değişim göstermiştir. Birbirinden farklı söylem analizi yöntemi olmakla birlikte çalışmada, işlevselliği nedeniyle Teun A. Van Dijk'in yöntemi kullanılmıştır. Dijk haber metinleri üzerine yaptığı analizlerle alan yazına önemli katkılar sağlamıştır. O'na göre, söylem analizin başlıca amacı söylem adını verdiğimiz dik kullanım birimlerinin açık ve sistematik tanımlarının üretmektir (Dijk, 1988: 24). Teun Van Dijk'in önerdiği eleştirel söylem çözümlemesi modelinde üretildiği toplumun, politik, ekonomik, kültürel ve toplumsal dinamikleriyle birlikte bir bağlam içerisinde incelenmesi gereken haber söyleminde, güç ve iktidar ilişkilerinin, toplumsal eşitsizliklerin, söylemsel yapı ve stratejilerle nasıl inşa edildiğini analiz etme çabası yatmaktadır (Karaduman: 2017: 33). Özer (2011: 52), Dijk'in yaptığı çözümlemelerde haberlerin söyleminde yer alan ideolojik üretimi ortaya koyduğunu fakat bundan daha önemli olarak bu ideolojik üretimin bilişsel seviyeye ve çerçevesine dikkat çektiğini belirtmiştir.

Dijk çalışmalarında, tematik ve şematik yapılardan bahseder ve haber çözümlemelerini bu iki yapı üzerinden kurmaya çalışmaktadır. Tematik anlayışta makro ve mikro yapılar önem kazanmaktadır. Tematik çözümlemede hiyerarşik yapılar ön planda tutulmaktadır. Burada, üst başlık, başlık, alt başlık, spot, haber girişleri, haberler, hikâyeler ya da olay zincirinin birbirini takip ettiği görülmektedir. Dijk, şematik çözümlemede ise daha çok yorumlara yer vermektedir. Mikro değerlendirmelerde, haber cümle yapıları üzerinde durulmaktadır (İnceoğlu ve Çomak, 2016: 32).

Haber incelemelerinde Teun v. Dijk'in eleştirel söylem çözümlemesindeki formülasyon kullanılmıştır. Bu bağlamda makro yapı unsurları olarak başlık, alt başlık, spot, haber girişleri, haber kaynakları, olay değerlendirmesinde çeşitlilik ve ardalın bilgisi; mikro yapı unsurları olarak ise cümle seçimleri, tümceler basitliği yalınlığı ve haberin retorisi (görsel kullanımı, sayısal verilerden yararlanma ve tırnak işareti kullanımı) incelenmiştir.

A. Amaç

Çalışmanın amacı, dış politika alanında gerçekleşmiş bir diplomatik gerginliğin, gazeteler aracılığıyla ülke kamuoyuna nasıl bir söylemle sunulduğunu incelemektir. Çalışmanın araştırma ve analiz bölümünde, diplomatik gerginliğin yaşandığı olayın ertesi günü olan 12 Mart 2017 tarihi ile 17 Nisan 2017 tarihleri arasında takip edilen üç gazetenin ana sayfalarında yer alan haberler değerlendirmeye alınmıştır.

B. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Türkiye'deki yaygın yazılı basın oluşturmaktadır. Amaçlı örnek bağlamında çalışmada örneklem olarak *Hürriyet*¹, *Sabah* ve *Sözcü* gazeteleri seçilmiştir. Örneklem oluşturulurken yayınların farklı ideolojilere ve sahiplik yapısında olmaları ile birlikte kamuoyu üzerindeki etki güçleri göz önünde tutulmuştur. İlgili gazetelerin belirli bir hedef kitlesi vardır ve birbirinden farklı okuyucuyu kitlesine hitap etmektedirler.

¹İncelenen tarihte *Hürriyet* gazetesi, Doğan Medya Grubu'nun mülkiyetindedir.

Konuyla ilgili olarak 12 Mart 2017 ile 17 Nisan 2017 arasında örneklem içerisinde yer alan gazetelerin giriş sayfalarında, doğrudan ya da dolaylı olarak yer bulmuş tüm yazılı ve görsel materyallerin incelenmesine özen gösterilmiştir.

VI. BULGULAR

A. *Hürriyet Gazetesinde Türkiye Hollanda Diplomatik Gerginliğinin Sunumu*

Hürriyet gazetesi, Türkiye ile Hollanda arasındaki diplomatik gerginliği, 12 Mart tarihinde “Skandal Üstüne Skandal” başlığıyla vermiş, spotta ise net ifadelerle olaya ait ardalan bilgisi sunmuştur. Haberde ayrıca, “Belediye OHAL İlan Etti” alt başlığıyla birlikte, Erdoğan’ın olaya dair yorumunu içeren “Bakalım Uçakların Nasıl Gelecek” başlığı kullanılmıştır. Gazetede, olay yaşandıktan sonraki ilk gün yalnızca başlığında yorum kullanmış, spot ve haber metninde herhangi bir yoruma yer vermemiştir. Haberde, haber ile doğrudan ilişkili olarak Kaya’nın Hollanda polisi önündeki bekleyişini gösteren fotoğrafa yer verilmiştir. Haberde yer alan daha küçük bir fotoğrafta ise Rotterdam’da olayı protesto eden vatandaşların görseline yer verilmiş ve “akın etmek” ifadesiyle tanımlanmıştır. Burada, “akın etmek” ifadesiyle protesto eden vatandaşların, kalabalık ve güçlü olduklarıyla, Türkiye’yi yalnız bırakmadıkları yönünde bir söylem üretilmeye çalışıldığını söylemek mümkündür.

13 Mart tarihinde haber başlığının biraz daha sertleştiği görülmüştür. “Gaddarlık” başlıklı haberin spotunda Hollanda’ya tepki yağdığı ve protesto gösterisi yapan Türklere vahşice davranıldığına dair ifadeler yer verilmiştir. Retorik kapsamında değerlendirilen haber fotoğrafı tercihinde ise Hüseyin Kurt isimli vatandaşın polis köpeği tarafından ısırıldığı görüntüye ve atlı polisin bir vatandaşa cop kaldırdığı görsele yer verilmiştir. Haber görseli üzerinde Kurt’un “Tekrar bir gösteri olsa yine katılırız” dediği belirtilmiştir. “Köpek, At, Cop ve Tazyikli Su” alt başlığı haber fotoğraflarıyla uyumludur ve haberdeki ideolojik tutumu destekler niteliktedir. Alt başlıkta bu kadar çok ifade yer verilerek üst başlıkla bir uyum sağlanmaya çalışılmış, genelden özele gidilmiştir. Okuyucunun ilgisini artırmaya yönelik bu başlık altında Hollanda polisinin kullandığı şiddetin büyük tepki yarattığı belirtirmiş fakat tepkinin hangi kesimden geldiği belirsiz kalmıştır. Gazetede, Erdoğan’ın açıklaması, “Bunlar Birbirini Isırmaz, Aynılar”, Başbakan Binali Yıldırım’ın açıklaması “Tahriklere Gelmeyin”, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun açıklaması, “Hollanda’yla İlişkiler Askıya Alınmalı”, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin açıklaması, “Her Açından Vahim Bir Vandallık”, Çavuşoğlu’nun açıklaması “Hollanda Bizden Özür Dileyecek”, Kaya’nın açıklaması ise “Acı Bir Geceydi” başlıklarıyla verilmiştir. Başlıklarda tırnak işareti kullanılmazken metin içindeki ifadelerde tırnak işaretine başvurulmuştur. Bu açıklamaların içeriğinde herhangi bir yorum eklenmediği görülmüştür. *Hürriyet* gazetesinin başvurduğu kaynaklara bakarak, ülkedeki siyasal aktörler arasında denge sağlamaya çalıştığını söylemek mümkündür. Öte yandan Mark Rutte ve Geert Wilders’in açıklamalarına da yer verilmiştir. Yalnızca Wilders’in açıklamaları “küstahça” olarak değerlendirilmiş ve şu şekilde okuyucuya sunulmuştur: “Küstah Çıkış: Daha Başlangıç”. Sayfanın sonunda ise “Şimdide Danimarka: Başbakan Yıldırım Ziyaretini Ertelesin” başlığı verilmiş ve okuyucu iç sayfaya yönlendirilmiştir. Burada “biz ve onlar” arasındaki gerginlikte, Danimarka’nın da Türkiye’ye cephe aldığı fikri oluşturulmuştur.

Gazete, 14 Mart tarihli nüshasında, “Hollanda’ya Üçlü Kıskaç” manşetiyle habere konu olan olayı duyurmuştur. Başlıktan ne ifade edildiği anlaşılmayan haberin spotu konuyu özetlemeye çalışmıştır. Spotta, “Türkiye, skandal üstüne skandala imza atan Hollanda yönetimini Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ile Avrupa Konseyine şikâyet edecek” denilmiştir. “Viyana Sözleşmesi’ni İhlal Etiler” alt başlıklı haber ile birlikte Erdoğan, Kılıçdaroğlu ve dönemin Avrupa Birliği Bakanı Ömer Çelik’in açıklamalarına yer verilmiştir. Bu metnin yanında “Türkiye’den Çifte Nota” başlıklı habere yer verilmiştir. Erdoğan’ın ünlem barındıran ifadeleri “Sana Yazıklar Olsun Ya”, Kılıçdaroğlu’nun açıklaması “Gerekeni Yap Desteği Vereceğiz”, Çelik’in açıklaması ise “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ni İhlal Etti” başlığıyla verilmiştir. Ayrıca “Dört Siyasi Yaptırım” başlıklı haberde yaşanan siyasi gerginlikle ilgili olarak alınan yaptırım kararlarına yer verilmiştir. Erdoğan’ın ifadelerinin altında “Merkel’den Hollanda’ya Dayanışma Mesajı” başlığı verilmiş ve okuyucu iç sayfaya yönlendirilmiştir. Bunun, Erdoğan’ın açıklamalarını tamamlamak için yapıldığını söylemek mümkündür.

15 Mart günü gazete gerginliği “Vur Emri Bile Vermişler” başlığı duyurmuştur. Haberin spot kısmında Fatma Betül Sayan Kaya’nın “zorla” sınır dışına çıkarıldığı belirtilmiştir. Öte yandan cümle içinde “ATEŞ ETME İZİNİ” ifadesi büyük harflerle ve farklı renkte yazılmıştır. Yazım biçimi, ilgiyi oraya çekmekte ve akılda kalıcılığı kolaylaştırmaktadır. Gazetenin böylece kamuoyunda bir algı oluşturmayı çabaladığı söylenebilir. Haberde “Geniş

Omuzlu 12 Kişi” ve “Ellerini Kemere Götürselerdi” alt başlıkları kullanılmıştır. İki ifade de okuyucunun dikkatini çekmek için oluşturulmuş alt başlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. “Gözaltılar Yanlış Deyip Özür Dilediler” başlıklı haberde Yıldırım ile Rutte’nin görüşmesinden detaylar, Yıldırım’ın ifadelerine dayandırılarak verilmiştir. Başta, Erdoğan ve Kılıçdaroğlu olmak üzere farklı akredite kaynaklardan görüşlere bu sayıda da yer verilmiştir. Erdoğan’ın açıklamaları “Bu ikiliye oy vermeyin”, Kılıçdaroğlu’nun açıklamaları ise “Yıldırım Rutte ile sekiz kez neyi konuştu” başlığı altında yer almıştır. Gazetenin böylelikle iki farklı değerlendirmeyi de giriş sayfasına taşıdığı görülmüştür. Rutte ile Wilders’in katıldıkları televizyon programında kullandıkları ifadeler “Ülke Yönetmek Tweet Atmaya Benzemez” başlığıyla sunulmuştur. İsveç başbakanının Türk liderlerin seçim için toplantı düzenlemesinde bir sakınca olmadığına yönelik ifadeleri “ders gibi mesaj” kalıp sözcüğüyle verilmiştir. “Biz ve onlar” arasındaki gerginlikte İsveç’in bizimle olduğuna dair kanaat oluşturulmuştur. Abdülkadir Selvi’nin konuyu ele alan köşe yazısı “Hükümetin Hollanda Planı” başlığıyla verilmiştir. Konuyla ilgili olarak gazetede karikatürde yayınlanmıştır. İki erkek aşçının mutfakta çizildiği karikatürde “portakal sıkacağız” ifadesi kullanılmıştır.

Haberlerle ilgili bölümün en altında okuyucuyu iç sayfalara yönlendiren iki haber başlığına yer verilmiştir: “2016’da Türkiye’ye 906 Bin Hollandalı Turist Geldi” ve “Hollandalı Turistlerde Rezervasyon İptali Olmadı”. Bu iki başlıkla durumun sadece siyasi olduğu, Hollanda halkı nezdinde bir şey ifade etmediği algısı verilere dayandırılarak oluşturulmuştur.

16 Mart tarihinde, “Hollanda’ya AB Desteği” başlıklı haberde hem Rutte’nin seçimi kazandığı duyurulmuş hem de Avrupa Birliği (AB) liderlerinin Hollanda’nın yanında olduğuna dair söylemlerine yer verilmiştir. Haberi kaleme alan muhabirin, gerginliğin Hollanda özelinden çıkıp AB eksenine kaydığı yorumuna yer verilmiştir. İlgili tarihte haber kaynaklarında azalma olduğu görülmüştür. Erdoğan’ın açıklamaları, “Bunlarla Kardeş Şehir Olamayız”, Yıldırım’ın açıklamaları “Avrupa ile CHP Aynı Şarkıyı Söylüyor”, Kılıçdaroğlu’nun açıklamaları ise “Büyükkelçi Neredeydi” başlıklarıyla verilmiştir. Bu haberlerde yorum kullanılmadan doğrudan açıklamalar okuyucuya sunulmuştur. Erdoğan’ın açıklamalarının altında ise “İBB Rotterdam’la ‘Kardeş Şehir’ Anlaşmasını Anında İptal Etti” başlığına yer verilmiştir. Burada “anında” sözcüğünün tercih edilmesiyle Türkiye’nin kararlılığına ve tepki gösterme gücüne bir vurgu bulunmaktadır.

17 Mart tarihinde yapılan haberler Hollanda’daki seçim sonuçlarıyla ilgili olmuştur. “Avrupa’da Rutte Sevinci” başlıklı haberde AB üyelerinin Wilders’in beklenen yükselişi sağlayamamasına ve Rutte’nin kazanmasına sevindiği belirtilmiştir. Konuyla ilgili olarak Erdoğan’ın yorumu, “Seçimden Birinci Çıktın Ama Dostunu Kaybettin” başlığıyla, Yıldırım’ın açıklamaları ise “Hollanda’daki Seçimlere Ayar Verdik” şeklinde verilmiştir. Manşette yer alan “Türkiye’ye Garanti Verilmeli” başlıklı haber doğrudan konuyla ilgili olmasa da konu açısından önem teşkil etmektedir. AB’nin genişlemeden sorumlu eski komiseri Gunter Verheugen’in açıklamalarına dayanan haberin “Bakanlara Yasak Demokrasiye Zıt” alt başlığında Verheugen’in Türkiye’nin AB ile ilişkilerinde çok önemli bir rol üstlendiği vurgulanmıştır. Burada Verheugen’in Hollanda’nın demokrasi zıt davrandığı ve gelişmelerin Hollanda’nın iç politikasıyla ilgili olduğu şeklindeki açıklamaları yer almıştır. Gazetenin genel olarak bu haberi birinci sayfasına taşımasıyla yaşanan gerginliğin AB üyeliğine bir zarar vermemesi fikrinde olduğu biçiminde okumak mümkündür. Bu tarihte ayrıca, konuyla ilgili olarak değerlendirilebilecek bir karikatür yer almıştır. Hollanda’yı temsilen bir ineğin yanında ise koyunun çizildiği karikatürde, inek kendisinin bir suçu olmadığını söylerken, koyun ise ona yine de özür dilemesi gerektiğini söylemektedir. Burada genelde portakal ile tasvir edilen Hollanda’nın bu sefer inek metaforuyla imlendiği görülmüştür.

18 Mart tarihinde konuyla ilgili olarak Erdoğan, Yıldırım ve AB Komisyonu Göç İşçileri ve Vatandaşlık Komiseri Dimitris Avramopolulos’un açıklamalarına yer verilmiştir. Avramopolulos’un açıklamaları doğrudan Türkiye- Hollanda gerginliğini yansıtmamakla birlikte bir önceki gün olduğu gibi AB ilişkilerini ön plana çıkarır niteliktedir. Bu durumda yine gazetenin AB politikaları hakkındaki ideolojik tutumunu göstermektedir. Aynı tarihteki giriş sayfasında yine karikatüre yer verildiği görülmüştür. Bir sunucunun anonsunda, Rutte’nin, “Bana diyorlar ki niye balkon konuşması yapmadınız? Ne balkonu ya, benim aziz milletim sandıkta mesajı verdi” dediği gösterilmektedir. Burada Rutte’nin tarzının Erdoğan’ın söylemine benzetildiği görülmektedir.

21 Mart tarihinde ise konu ile ilgili olarak hiçbir haber bulunmazken bir karikatüre yer verilmiştir. Karikatürde, haber sunucusu, “Rotterdam Belediyesi”nin bir sokağa Aile Bakanımızın ismini vermesi “Hollanda

Krizi”ni bitirir mi? Cumhurbaşkanı Erdoğan...” demektedir. Karikatürde tabela üzerinde “Fatma Betül Sayan Kayastrat” yazdığı görülmektedir.

22- 31 Mart tarihleri arasında konunun Hollanda özelinden çıkıp genel olarak Avrupa söylemine kaydığı görülmektedir. Bahsi geçen tarih aralığında dolaylı şekilde değerlendirilebilecek, konuyla ilgili çeşitli haberler yayımlanmıştır. 22 Mart tarihinde Erdoğan’ın açıklaması “Böyle Yürümez” başlığı ile verilirken, dönemin Komşuluk ve Genişlemeden Sorumlu Avrupa Komisyonu Üyesi Johannes Hahn’ın açıklaması ise “Türkiye’nin AB Üyeliği Gerçek Dışı” başlığıyla okuyucuya sunulmuştur. Erdoğan’ın bundan sonraki açıklamalarında, 23 Mart tarihinde, “Maskelilere Haydut Muamelesi Yapacağız”, 24 Mart’ta “Diktatör Dersen Nazi Derim”, 25 Mart tarihinde ise “Neymiş Evet Çıkarsa Bizi AB’ye Almazlarmış” başlıkları kullanılmıştır. 29 Mart tarihinde Yıldırım’ın açıklamaları “Avrupa İç İşimize Karışma”, 30 Mart tarihinde Erdoğan’ın açıklamaları “Projelerimize Batı Çıldırdı” başlıklarıyla sunulmuştur.

1 Nisan- 17 Nisan tarihleri arasında benzer şekilde haberlerde Avrupa eksenli bir haber dili kullanılmıştır. Bu dönem yine dolaylı olarak, Avrupa temalı iki habere yer verilmiştir. Bunlardan ilki 10 Nisan tarihinde yayınlanmış, Erdoğan’ın mitingdeki ifadelerine dayandırılan, “Avrupa Yaptığını Ödeyecek” başlıklı haberdir. Bir diğer haber ise resmi olmayan seçim sonuçlarına Avrupa’nın yorumunu gösteren bir haberdir ve 17 Nisan tarihinde yayınlanmıştır. “Avrupa Temkinli” başlıklı haberde, Avrupa Konseyi’nin, AP raportörü Kati Piri’nin, ABD Dışişleri Bakanlığı’nın ve Almanya Dışişleri Bakanı Sigmar Gabriel’in açıklamalarına yer verilmiştir.

B. Sabah Gazetesinde Türkiye- Hollanda Diplomatik Gerginliğinin Sunumu

Sabah gazetesi olayı 12 Mart tarihinde sürmanşet bölgesinin sağ köşesinde okuyuculara sunmuştur. Haber başlığı olarak “Haramiler Gibi Yol Kestiler” ifadesine yer verilmiştir. Eksilteli başlığın kullanıldığı haberin başlığında benzetme yoluyla yorum yapılmış, 5N 1K öğeleri kullanılmamış ve Hollandalı yetkililer haramilere benzetilmiştir. Haberin üst başlığında, “Ortaçağ Kafalı Hollanda Bakanlarımızın Seyahat Özgürlüğünü Engelledi” ifadesine yer verilmiştir. Ana başlığa göre daha açıklayıcı üst başlıkta tarihsel bir referans noktası kullanılmıştır. “Harami” ve “Ortaçağ” sözcükleri birlikte okunduğunda gazetenin olay karşısında kızgınlık duygusu içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca bu ifadeler olayın hikayeleştirilmesi noktasında önemlidir. Spot kullanılmayan haberde, konuya daha fazla dikkat çekmek maksadıyla haber görselinin üstüne “Zorbalar Bakanlarımızın Konvoyunu Böyle Durdurdu” cümlesi yazılmıştır. Haberin diğer vurgusu olan alt başlıklarda “Varan 1” ve “Varan 2” ifadeleri tercih edilmiştir. Alt başlığın ilkinde Çavuşoğlu’nun uçuş izninin iptaliyle ilgili habere yer verilirken ikinci alt başlıkta ise Kaya’nın yer aldığı konvoyun Türkiye Konsolosluğu’na alınmamasıyla ilgili haber yer almıştır. Bu iki alt başlık altında habere konu olan durum anlatılırken, “Hukuksuzlukta sınır tanımayan Hollanda”, “Referandum etkinliklerini engellemek”, “Skandal karar”, “Diplomatik teamüller ayaklar altına alınarak”, “Konvoyun önü yasadışı bir şekilde kesildi” ifadelerine yer verilmiştir. Tercih edilen sözcüklerle habere konu olan olay editöryel katkıyla kamuoyuna sunulmuştur. Ana olayın özce şekillendiği bu haber girişlerinde kullanılan söylemle ilgili olarak olayları haber kaynaklarının anlatılarından ziyade kısa ve sert bir dil ile yoruma başvurulduğu görülmektedir. Konuyla ilgili bir diğer haberde “Bayrağını Kapan Meydana Koştur” başlığı kullanılmıştır. Bayrak vurgusu bünyesinde milliyetçi söylemi barındırmaktadır. Hollanda’da yaşayan “gurbetçilerin” protesto gösterilerinden bahsedilen haberde, “Hollanda’nın faşist tavrı”, “Atlı Hollanda polisi köpekleriyle saldırdı”, “Polisin orantısız şiddeti” ifadeleri yer almıştır. Gurbetçiler ifadesiyle genelleme yapılmıştır. Buradaki söylemin iktidarın söylemiyle örtüştüğünü söylemek mümkündür. Haberin son cümlesinde ise Turkuaz Medya Grubu’nun televizyon kanallarından biri olan aHaber’in muhabirinin de şiddet gördüğü bilgisine yer verilmiştir. Bir diğer haberde, “Amsterdam’a Tokat Gibi Cevap” ifadesi tercih edilmiştir. Resmi kaynaklardan alıntı yapılan giriş yazısında, Türkiye’nin Hollanda Büyükelçisi’nin bir süre geri dönmemesi gerektiğini söylediği belirtilmiştir. Benzetmeli başlık kullanımının olduğu bu haberin içeriğinde “Hollanda’nın anladığı dilden” olduğu ibaresi metinde yer almıştır. Bu haberin altında yer alan başka bir haberde hükümet yetkililerinin açıklamaları “Hollanda’ya Tepki Yağdı” başlığıyla verilmiştir. Çavuşoğlu’nun açıklamaları, “Elbet Bir Karşılığı Olur”, Berat Albayrak’ın açıklamaları, “Kim Özgürlükçü Kim Yasakçı Ortaya Çıktı”, Nurettin Canikli’nin açıklamaları, “Avrupa’nın Maskesi Bir Kez Daha Düştü”, Çelik’in açıklamaları ise “İrkçi ve Faşist Bir Yaklaşım” ifadeleriyle okuyucuya sunulmuştur. Sadece bu ifadelerin yer aldığı ve okuyucunun iç sayfaya yönlendirildiği içerikte tırnak işaretinin kullanılmadığı görülmüştür. Aynı gün manşet bölgesinde Erdoğan’ın “Bunlar Faşist Nazi Kalıntısı” başlığının kullanıldığı bir habere yer verilmiştir. Eksilteli bu başlıkta tırnak işareti

kullanılmamıştır. Spot olarak ise “Cumhurbaşkanı Erdoğan’dan Hollanda’ya Büyük Tepki: Bakalım bundan sonra senin uçakların Türkiye’ye inebilecek mi?” ifadesi kullanılmıştır. Spot kullanımında herhangi ardalın bilgisi tercih edilmemiştir. Haberde ayrıca “Korkak ve Ürkekler”, “Bir Sıçrarsın, İki Sıçrarsın” ve “16 Nisan Sonrası Soracağız” alt başlıkları kullanılmıştır. Haberin tamamında Erdoğan’ın ifadelerine yer verilmiş, herhangi bir yorum yapılmamıştır. Gazetede araştırma konusuyla ilgili olarak verilmiş son haber ise Yıldırım’ın Balıkesir mitingindeki konuşmasından seçilmiş ifadelerdir. “İç işlerimize burnunu sokma” başlıklı habere hiçbir ek yapılmadan Yıldırım’ın ifadelerine yer verilmiştir. Erdoğan’ın ifadesinde olduğu gibi Yıldırım açıklamasıyla ilgili yapılan haberde de başlıkta tırnak işareti kullanılmamıştır. Haber kaynağı kullanımında bir yanlılığın söz konusu olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili olarak yalnızca Türkiye tarafından iktidar partisinin üyelerine yer verilmiştir. Siyasi aktörlerin tüm açıklamaları ideolojiktir. Bu bağlamda hangi aktörlerin ne yoğunlukta ve ne biçimde yer aldığı gazetenin ideolojik konumlanışını da göstermektedir. Retorik anlamında değerlendirme ölçütü olan fotoğraf kullanımı incelendiğinde Erdoğan, Yıldırım ve Kaya’nın görselleriyle birlikte Kaya’nın aracının durdurulması görüntüsü ve Hollanda’da yaşayan gurbetçilerin protesto gösterilerini yansıyan bir görsel kullanılmıştır. Görsellerin haberler ile uyumlu olduğu görülmüştür.

Olayla ilgili daha fazla bilginin toplandığı 13 Mart günü ise gazete giriş sayfasının neredeyse tamamını ilgili olaya ayırmıştır. Manşet bölgesinde Kaya ile yapılan görüşmeye yer verilmiştir. Üst başlıkta “Bakan Kaya Rotterdam’daki Utanç Gecesi Anlattı” ifadesinin kullanıldığı haberin ana başlığı ise “Özgürlükleri Askıya Aldılar” şeklindedir. Üst başlıkta kullanılan “Utanç Gecesi” ifadesiyle yorumda bulunulmuştur. Haberde spot olarak Kaya’nın açıklamasına yer verilmiştir. Alt başlık olarak ise “Vatandaşlarımıza Saldırdılar” ve “Çok Kaba ve Sert Muamele” ifadeleri yer almıştır. Bir diğer habere “Köpeklerle Saldırdılar” başlığı kullanılmıştır. “Hollanda polisi Aile Bakanı Kaya’ya desteğe gelen binlerce masum Türk’e atlar ve köpeklerle müdahale etti” spotunun kullanıldığı haber ile birlikte iki görsel kullanılarak inandırıcılık artırılmıştır. Görseller incelendiğinde retorikğin güçlendirilmeye çalışıldığı görülmüştür. İlk görselde atlı bir polisin elinde tuttuğu cop sarı bir çember içine alınarak belirginleştirilmiştir ve üzerinde “Hollanda Faşizme Teslim” ifadesi farklı bir punto ve yazı şeklinde tasarlanarak yerleştirilmiştir. Diğer görselde ise Hüseyin Kurt’un polis köpeği tarafından ısırıldığı görüntüye yer verilmiştir. Bu görselin üzerinde Kurt’un, “Vatanımıza bakanımıza sahip çıktık” ifadesi kullanılmıştır. Aynı sayfada Albayrak’ın açıklaması “Uluslararası Hukuk Ayaklar Altına” alındı başlığıyla, Yıldırım’ın açıklamaları “Teröriste İzin Var Türk Bakana Yok” ve Erdoğan’ın açıklamaları ise “Bedelini Ödeyecekler” şeklindeki başlıklarla haberleştirilmiştir. Tırnak işaretinin kullanılmadığı haberlerde yalnızca Erdoğan’ın açıklamalarında yorum kullanılmadan spota yer verilmiştir. Bunların dışında Çavuşoğlu, Bozdağ gibi kabineden isimlerin ifadelerine yer verilmiştir.

Dikkat çekilmesi gereken husus ise Türkiye’de fazlasıyla tanınan iki isim olan Esra Erol ve Şahan Gökbakar’ın da haber kaynağı olarak kullanılmasıdır. Erol’un açıklamaları “Hani Demokrasi Hani İnsan Hakları Türk Düşmanları”, Gökbakar’ın açıklamaları ise “Avrupa ve Onun Lalesi Hollanda Utanmalısın!” ifadeleriyle ilk sayfada yer bulmuştur. Gazetenin tanınmış iki isme siyasilerin yanında yer vererek konuya dâhil etmesinin sebebi olarak; kendi ideolojilerini ve argümanlarını güçlendirmek, kamuoyunun konuyla daha fazla ilgilenmesini sağlamakla birlikte desteği artırma çabasının yattığını söylemek mümkündür.

İlgili tarihte gazetenin giriş sayfasında toplam 9 adet köşe yazısı duyurulmuştur. İlgili köşe yazılarının tamamının Avrupa ve Hollanda eksenli olması gazetenin konuya verdiği önemi göstermektedir. Kanaat önderi olarak görülen, basın seçkinleri olarak tanınan köşe yazarlarının konuyu işlemiş olması kamuoyu oluşum sürecinde önemlidir. Bu köşe yazılarının başlıklarına bakıldığında Şeref Oğuz’un, “Türkiye’ye Karşı Haçlı Seferi” ve Rasim Ozan Kütahyalı’nın “Hollanda’nın Şizofrenisi” başlıkları söylem açısından önemlidir. Oğuz, geçmişle ilgili bir durumu konuyu tasvirde kullanırken, Kütahyalı ise bir hastalık üzerinden metaforik bir başlık kullanmayı tercih etmiştir.

Gazetenin 14 Mart tarihinde yayınlanan sayısının ilk sayfasının büyük çoğunluğu Hollanda ile yaşayan gerginliği barındıran içeriklere ayrılmıştır. Önceki gün yayınlanan içeriklerden farklı olarak “İçimizdeki Hollandalılar” başlıklı habere konuya Türkiye aleyhinde yaklaştığı düşünülen isimlere yer verilmiştir. Haber, “Hollanda’nın faşist tavrı büyük tepki toplarken içimizdeki Türkiye karşıtları ise gerçek yüzlerini göstermekte gecikmedi” spotuyla okuyucuya sunulmuştur. Burada hedef gösteren bir söylemden bahsetmek mümkündür. “Ciddiyet Yok, Alay Var” alt başlığının da kullanıldığı habere, bir öteki söylemi yaratıldığı görülmektedir. Manşet bölgesinde, Erdoğan’ın katıldığı televizyon programındaki açıklamalarından hareketle, “Ey Merkel Sana Yazıklar Olsun” başlıklı habere yer verilmiştir. Bu haberde kullanılan görselin üzerine yine Erdoğan’ın

açıklamasından hareketle “Rotterdam’daki Gece 15 Temmuz Gibiydi” ifadesi yerleştirilmiştir. Buradaki amacın kamuoyunun desteğini artırmak olmakla birlikte, iç politika ile dış politika arasında bir yakınlık sağlamak amacı barındırdığını söylemek mümkündür. “Hollanda’ya Misliyle Cevap” başlıklı haberde Türkiye’nin yaptırımları haberleştirilmiştir. Haber spotunda “Haydut Hollanda” ifadesine yer verilerek sözcük tercihinde ideolojik tavır takınılmıştır. “Copladıkları Türk, Eski Askerleri Çıktı” başlıklı haberde, “Hollanda’daki utanç gecesinde polisin köpeklerle saldırdığı Hüseyin Kurt’un ağabeyi Halil İbrahim Kurt da polis şiddetinin kurbanı oldu” ifadesi kullanılmıştır. Olayın içinden bir kişi haber kaynağı kullanılarak etki ve güven artırılmak istenmiştir. Öte yandan haber cümlesinin uzun ve anlaşılması güç olduğunu söylemek mümkündür.

Giriş sayfasında yer alan ve okuyucuyu iç sayfalara yönlendiren bölümlerde “Avrupa Çirkin Yüzünü Gösterdi” ifadesine yer verilerek gazetenin ideolojisi pekiştirilmiştir. Burada kullanılan “Rus Medyası Krizi Sayfalarına Taşdı” üst “Rusya ile barıştığı için AB Türkiye’yi Cezalandırıyor” ana başlığı ise yine gazetenin Türkiye’nin lehine olan kaynaklara başvurarak haklılığı kanıtlayarak yoluna gittiğini göstermektedir.

İlgili tarihte yayınlanan ve gazetenin sağ en alt köşesinde yer alan Erhan Afyoncu’nun “Tarihin Pusulası” köşesinde kaleme aldığı yazının başlığı da yaratılmak istenen fikir açısından önemlidir. Afyoncu’nun yazısında “Hollanda Kapımızda Yalvardığı Günleri Unuttu” başlığını kullanmıştır. İlgili başlıkla Hollanda’nın geçmişte bize muhtaç olduğu ve şimdi nankörlük yaptığı söylemi üretilmiştir.

15 Mart tarihinde “Faşistlerin Gözü Dönmüş” başlığıyla bir haber yayınlanmış ve Rotterdam Belediye Başkanı Aboutaleb’in açıklamaları haber olarak sunulmuştur. Haber başlığının yanında “Belediye Başkanı mı, Tetikçi Baş mı?” ifadesi kullanılmıştır. Haberin spotu “Köpekleriyle Türkler’e Saldıran” ifadesi ile başlamaktadır. Buradaki köpekler vurgusunun ima barındırdığı düşünülmektedir. Haberin alt başlıklarında “Ateş Kriteri Kemer” ve “Geniş Omuz Komedi” ifadeleri kullanılmıştır. Burada ateş kriteri ve kemer sözcükleri, Kaya ve yanındaki ekibe her an ateş edilebileceği imasını güçlendirmektedir. Öte yandan komedi sözcüğüyle ise bir alay durumu yaratılmıştır. Haber metni içerisinde kullanılan, “barbarlık, ürkütücü boyut, kan donduran, skandal yanıt” sözcüklerin seçiminde de ideolojik tercihler ön plana çıkartılmıştır. “Hollanda’yı Srebrenitsa Katliamından Tanırız” başlıklı haberde Erdoğan’ın ifadelerine yer verilmiştir. Yıldırım’ın açıklamalarından hareketle oluşturulan “Rutte Benden Özür Diledi” başlıklı haberde ise Türkiye’nin haklılığı ima edilmiştir.

Giriş sayfasında fazla yer kaplamasına rağmen tartışmalarla ilgili yapılan önemli haberlerden biri de “Osmanlı Hollanda’ya Yardım Etti” başlıklı haberdur. Habere ilgili giriş yazısı olarak değerlendirilebilecek olan “İfade özgürlüğünü ayaklar altına alan Hollanda’ya, en zor gününde Osmanlı İmparatorluğu’nun yardım eli uzattığı ortaya çıktı. Prof. Cevdet Erdöl’ün paylaştığı belgeye göre 1916’da sel felaketinin vurduğu ülkeye Padişah 5. Mehmet Reşat para göndererek destek oldu” ifadesi tarihsel bir perspektif inşa etmesi ve ulusal bir övünç olarak gösterilmesi gazetenin söylem tercihindeki ideolojik yönünü yansıtmaya noktasında akredite kaynaklar olarak tanımlanan cumhurbaşkanı, başbakan ya da diğer siyasi kaynaklara göre daha önemlidir.

İlgili tarihte gazete Türkiye’yi olan desteği göstermek açısından *Times* gazetesini referans göstermiştir. “Times’dan Hollanda’ya Sert Eleştiri: Batı Değerlerine İhanet” başlıklı haberin metni iç sayfada yer almıştır.

Gazete, Hollanda’ya yönelik sert söylemini 16 Mart tarihinde de sürdürmüştür. Manşette “Mezar Taşında Hollanda Faşizmi” başlıklı haberin spotunun konu ile ilgili çok az şey açıkladığı görülmüştür. Aynı sotta kullanılan “Hollanda’nın barbarlık dosyası çok kabarık” ifadesi ise haberin seyri ile ilgili ipucu vermektedir. Haberde, “Karakoldan Ölüsü Çıktı”, “İşkence İzleri Gizlendi” ve “Vahşetin Üstü Örtüldü” alt başlıklarıyla birlikte Erdoğan’ın ailenin yanında olduğunu vurgulayan açıklamaya yer verilmiştir. Burada diplomatik gerginlik farklı bir olayın yan unsuru olarak kullanılmıştır. “Hollanda’nın barbarlık sabıkası çok kabarık” ifadesi somut örneklerle dayandırılmaya çalışılmıştır. Mezar fotoğrafları kullanılarak anlatı güçlendirilmiştir. Gazete Hollanda’daki seçim sonuçlarını ise “Hollanda Seçimlerinde Türkiye Düşmanları Sandığa Gömüldü” başlığıyla duyurmuştur. Erdoğan ve Yıldırım’ın açıklamaları da “Avrupa” vurgusu ön plana çıkartılarak haberleştirilmiştir. Erdoğan’ın açıklamalarının yanında yer alan görselinin altında “Rotterdam’la Kardeş Şehir Akdi Oy Birliği İle İptal Edildi” başlığına yer verilmiştir. Kaya’nın BM’deki konuşması, “Barbarlık Nota İle Bildirildi” üst, “Rotterdam Skandalını BM’ye Taşдық” ana başlığıyla okuyucuya sunulmuştur. Burada yine barbarlık ve skandal ifadeleri ile olay tanımlanmaya çalışılmıştır.

Cemil Barlas’ın bu tarihte yayımlanan köşe yazısı siyasal yaşamda kamuoyunun oluşturulmasında basının önemini göstermesi açısından önemlidir. “Böyle Kardeş Olunmaz” başlıklı yazının giriş sayfasında yer alan bölümünde Barlas’ın, Erdoğan’ın ifadelerine yer vermiş olduğu görülmektedir.

17 Mart tarihinde ise Erdoğan ve Yıldırım'ın mitinglerinde kullandıkları ifadeler, Hollanda'daki seçimleri değerlendiren açıklamaları ön plana çıkartılarak haberleştirilmiştir. Erdoğan'ın açıklamaları "Ne Geri Kabulü, Geç Onları", Yıldırım'ın ifadeleri ise "Avrupa'da Irkçılığı Frenledik" başlıklarıyla verilmiştir. Gazetenin en alt bölümünde "Macaristan'dan Hollanda'ya Ders" başlığı verilerek biz ve ötekilere dair vurgu yapılmıştır.

18 Mart tarihinde, Erdoğan'ın açıklamaları "Atla, İtle Saldırmanın Neresi Demokratlık?" ifadesi başlığa çekilmiştir. Burada kullanılan ifadelerle Hollanda'nın ima edildiği anlaşılmaktadır.

Bu tarihten sonra siyasilerin söyleminin Hollanda özelinden çıkıp daha genel olarak Avrupa eksenine kayması *Sabah* gazetesini yayın politikasına da yansımıştır. 19 Mart tarihinde gazetenin ilavesinde yer aldığı gösterilen, "Ülke Ülke Irkçılık Haritası Avrupa Faşizme Teslim" başlıklı yazıyı bu duruma örnek göstermek mümkündür.

20 Mart tarihinde Erdoğan'ın ifadeleri "Maskeli Balo Artık Sona Erdi" başlığıyla verilmiştir. Öte yandan araştırma kapsamındaki önemli haberlerden birisi de bu tarihte yayınlanan Kaya ile yapılan röportajdır. Kaya'nın boydan fotoğrafıyla verilen röportajda, "Mermiyi Namluya Sürüşlerini Duyduk" başlığı kullanılmıştır. Kullanılan başlık okuyucunun ilgisini çekmek bağlamında oldukça dikkat çekicidir. Üst başlıkta da "dehşet gecesi" ifadesi kullanılmıştır.

24 Mart tarihli giriş sayfasında Hollanda'daki protestolar esnasında polis köpekleri tarafından ısırılan Hüseyin Kurt'un ifadelerine yer verilmiştir. Kurt'un hastanede çekilmiş bir fotoğrafıyla birlikte paylaşılan haberde "Türkiye'de Daha Güvendeyim" başlığı kullanılarak yine bir tavır sergilenmiştir. Öte yandan bu haber, retorik açısından önemli olan tırnak işaretinin kullanıldığı sınırlı sayıdaki haberlerden biri olması bağlamında önemlidir.

Nisan ayı içerisinde de haberlerde genel olarak Hollanda'ya yönelik bir ifade görülmemiş Avrupa eksenli ifadeler kullanılmıştır. Haberlerden ilki 6 Nisan tarihinde Erdoğan'ın açıklamalarından hareketle oluşturulmuş, "Bugünün Hasta Adamı Artık AB" başlıklı tarihi göndermesi olan haberdir. Diğeriyse Avrupalı Türk Demokratlar Birliği (UETD) Başkanı Zafer Sarıkaya'dan alınan ifadelerle oluşturulan yurtdışındaki seçmenlerin oy kullanımı durumu ile ilgili haberdir. Haber, "Türkler Oyunu Bozdu" başlığıyla okuyucuya sunulmuştur. Seçmenlerin engellere rağmen oy verdiği ve rekor kırdığının vurgulandığı haberde katılımla ilgili sayıda verilerek retorik bağlamında haberin güvenilirliği de artırılmıştır. Bu tarih aralığında Afyoncu'nun daha önce adı geçen köşesinde kaleme aldığı yazılardan ikisi önem kazanmaktadır. Bunlardan ilki 9 Nisan tarihli, "Avrupa'nın Türk Korkusu" ile 16 Nisan tarihli "Hollandalılar Lale Soğanlarını Pişirip Yerlerdi" başlıklı yazıdır. İki yazının başlığına bakılarak Afyoncu'nun tarihi bilgileri referans göstererek gündemdeki bir olay üzerinden kanaat oluşturma çabasında olduğunu söylemek mümkündür.

16 Nisan referandumunun ilk sonuçlarının açıklanmasının ardından, 17 Nisan tarihinde yayınlanan sayıda, "Avrupalı Irkçılara Evet Tokadı" başlıklı haberde diplomatik gerginliğin gazete söylemine yansımaya devam ettiği görülmektedir. Başta Almanya ve Hollanda olmak üzere Avrupa ülkelerinin referanduma müdahale etmeye çalıştıkları ama başarılı olamadıklarının vurgulandığı haberde ülkelerdeki seçim sonuçları genel olarak verilmiştir.

C. *Sözcü Gazetesinde Türkiye- Hollanda Diplomatik Gerginliğinin Sunumu*

Sözcü gazetesi olayı 12 Mart tarihinde sürmanşetten "Küstah Hollanda" başlığıyla vermiştir. Başlığın üstünde yer alan "Bir bakanımıza uçuş izni vermedi, bir bakanımızın konvoyu engellendi" ifadeleriyle olay kısaca özetlenmeye çalışılmıştır. Haber spotunda Erdoğan'ın ifadeleriyle birlikte "Yasakçı Hollanda" ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca iki ülke arasında diplomatik kriz olduğu da vurgulanmıştır. Haberin giriş ifadesinde olaylar açıklanırken de "Küstah Hollanda" ifadesi kullanılmıştır. Bu bağlamda bakıldığında gazetenin ilgili konuda iktidarla benzer söylem ürettiğini söylemek mümkündür. *Sözcü* gazetesinin genel olarak iktidar temsilcilerine yönelik eleştirel tutumu bilinmekle birlikte, haberin üst başlığında "bakanımız" şeklindeki hitabı dış politika konusunda ulusal birlikteliğe önem verildiğini göstermektedir. Öte yandan konuyla ilgili "Kılıçdaroğlu'ndan Erdoğan'a Destek Geldi" ifadesiyle ülke ile ilgili dış politika konusunda herhangi bir durum olduğunda bir araya gelinebileceği gösterilmeye çalışılmıştır. İlgili örnek uzlaşma ideolojisine de örnektir. Manşet bölümünde ise Muharrem İnce'nin Yalova mitingindeki açıklamalarından hareketle "Avrupa'ya Vizesiz Gideceğiz Diyorlardı, Şimdi Bakanlar Düşün Salonuna Gidemiyor" başlıklı habere yer vermiştir. Haberde ifadelerin İnce'ye ait olduğu üst başlıkta verilmiş fakat tırnak işareti kullanılmamıştır. Gazetenin olumlu ve olumsuz yorumlara yer verdiğini söylemek mümkündür. Farklı haber kaynağı kullanımı noktasında Yıldırım'ın miting konuşması haber olarak kullanılmıştır. Haber içeriğinde "Hollanda'nın yasağı referandum gündemini değiştirdi" ifadesine yer verilmiştir.

Konuyla ilgili en dikkat çekici yayın 13 Mart tarihinde gerçekleştirilmiştir. Makro yapı unsurlarından olay retorik ve onun içerisinde yer alan fotoğraf kullanımıyla okuyucunun dikkati çekilmiştir. Neredeyse tam sayfaya yayılan görselde Hollanda’da durumu protesto eden bir kişinin polis köpeği tarafından ısırılma anı yuvarlak içine alınarak sunulmuştur. Haberde “Hollanda Bardağı Taşır” vurgusuyla birlikte “Bu Ne Barbarlık” başlığı kullanılmıştır. “Ülkesine Türk bakanları sokmayan Hollanda, bunu protesto eden gurbetçilerimizi ATLARINA EZDİRDİ, İTLERİNE ISIRTTI” spotunun kullanılması ve cümle sonundaki ifadelerin büyük yazılmasıyla birlikte köpek yerine it ifadesinin kullanılması, biz ve ötekinin tanımlanması noktasında önemlidir. Haber metninde olayla ilgili ardaan bilgisiyle birlikte, “diplomatik terbiyesizlik”, “küstahlık”, “acımasızdı”, “barbarlık”, “öfke büyük” gibi yorum içeren ifadeler kullanılmıştır. Fotoğrafın üzerinde kullanılan yazılardan bir tanesi kaynak kullanımı noktasında önemlidir. Siyasilerle birlikte, toplumda gücü ve itibarı temsil ettiği düşünülen iş insanları giriş sayfasında anonimleştirilerek, “İş dünyasından ‘Ortak çıkarlar için sağduyuya ihtiyaç var’ çağrısı” şeklinde haberleştirilmiştir.

Görselin üzerine yerleştirilen aynı olayın daha küçük bir boyuttaki fotoğrafta ise Çavuşoğlu’nun ilgili görseli, “Wilders’in köpekleri/Dogs of Wilders” mesajıyla paylaştığı belirtilmiştir. Bu durum gazetenin “it” sözcüğü tercihinin hükümet yetkililerinin görüşleriyle paralellik gösterdiğini kanıtlamaktadır. İma yoluyla argo ve hakaret içeren sözcük kullanımı burada da yer almaktadır.

“Kim Ne Dedi?” başlıklı kısımda ise Erdoğan, Yıldırım, Bahçeli, Çavuşoğlu, Kaya ve Nihat Zeybekçi’nin ifadelerine yer verilmiştir, iktidar partisi ve kabine üyelerinin haber kaynağı olarak kullanılması gazetenin ülke çıkarları doğrultusunda hareket ettiği mesajını güçlendirmektedir. Öte yandan Kılıçdaroğlu’nun açıklamaları “CHP’den İktidara Tam Destek” üst başlığı ve “Lafla Peynir Gemisi Yürümez, İlişkiler Askıya Alınsın!” başlığıyla verilmiştir. İnce’nin açıklamaları da “Hollanda 16 Nisan’da ‘Evet’ çıkmasını” istiyor başlığıyla verilmiştir. İlgili tüm başlıklarda tırnak işareti kullanılmadığı görülmüştür. Gazetenin, ülke çıkarlarını desteklemekle birlikte muhalefet partisinin öneri ve eleştirilerini iktidara yöneltme amacıyla olduğunu söylemek mümkündür.

14 Mart tarihli gazete nüshasında ise olay eleştirel bir bakış açısıyla vermiştir. AK Parti İzmir Milletvekili Hüseyin Kocabıyık’ın bir televizyon kanalında yaptığı açıklamalar ekseninde oluşturulan haberin üst başlığında “AKP’li Vekil Televizyonda İtiraf Etti” ifadesi ana başlıkta ise “Almanya ve Hollanda’ya Teşekkürler, ‘Evet’ Oyunu 2 Puan Artırdılar!” cümlesine yer verilmiştir. Gazete böylelikle yaşanan olayın iç siyasette propaganda malzemesi olarak kullanıldığını iddia etmiştir. Gazete önceki gün kullandığı fotoğrafı 14 Mart tarihinde yeniden kullanmış ve “İtlerini Türklere Üstüne Salan Hollanda Başbakanı Rutte’nin Oyları Yükseldi” başlığıyla okuyucuya sunmuştur. Köpek yerine “it” sözcüğü tercihi devam ettirilmiştir. Haberin üzerinde önceki gün kullanılan görsel yine yer almıştır. Fotoğrafın üzerine “Dünya Bu Fotoğrafi Konuşuyor” ifadesine yer verilmiş ve “Hollanda polislerinin protestocu Türklere gaddarca davranması, köpeklere ısırması dünya medyasında manşet oldu” yorumuyla Türkiye’nin mağdur olduğu algısı yaratılmaya çalışılmış ve diğer ülkeler üzerinden bu durum güçlendirilmiştir. Öte yandan haberde kullanılan, “Yaşanan kriz sadece Türkiye’deki ‘Evet’çilere değil Hollanda’daki iktidar partisi ile ırkçı partiye yaradı” spotu bir üst paragrafta bahsedilen iç siyaset propagandası durumuyla ilgili gazetenin görüşünü perçinlemektedir. Ayrıca aynı tarihte AB ve NATO’nun açıklamalarına yer verilmiştir.

Rahmi Turan’ın, “Tokmak” isimli köşesinde yer alan “İğne ve Çuvaldız” başlıklı yazısı gazetenin genel ideolojik yaklaşımını göstermesi noktasında önemlidir. Turan yazısında, Hollanda ve Avrupa’daki diğer ülkeleri eleştirirken bir başka noktada Türkiye’deki hükümet yetkililerini de eleştirmiştir. Turan yazısında, Hollanda’yı eleştirirken, “barbardan daha barbar”, “vahşet”, “çam yarması”, “gaddarca”, “savunmasız insanlarımız”, “vahşi köpeklere ısırıldılar” ve “alçakça” ifadelerine yer vermiştir. Turan’ın, argo ve öfke barındıran ifadeler kullandığı bununla birlikte ana olayı başka bir olayın unsuru olarak kullandığı görülmüştür.

15 Mart tarihinde olay daha çok iç politikayla birlikte değerlendirilmiştir. Konuyla bağımsız, referandum ile ilgili olarak yapılan bir haberde “Hollanda’nın Yaptığı Yanlış da Peki Bu Doğru Mu?” üst başlığıyla iktidara eleştiride bulunulmuştur. Burada Hollanda ile yaşanan gerginliğin bir başka olayın yan unsuru olarak kullanıldığı görülmüştür. Giriş sayfasının alt köşesinde ise “Hollanda Krizi” ana başlığının altında okuyucuyu iç sayfaya yönlendiren sırasıyla, “Avrupa’ya Vize Resti”, “Rutte İle Yemek İddiası”, “AKP Avrupa’yı Turluyor”, “Al Sana Sıfır Sorun” ve “Kangal Köpekli Protesto” başlıkları kullanılmıştır. Bunlardan “AKP Avrupa’yı Turluyor” başlıklı

haber giriş yazısı gazetenin ideolojik tavrının tespiti açısından önemlidir. Okuyucuyu iç sayfaya yönlendiren yazıda “Muhafifler Avrupa’ya tepki için toplantılarını iptal ederken, AKP’li vekiller evet toplantılarını sürdürüyor” cümlesine yer verilmiştir. Önceki günlerde yayınlanan haberlerde geçen, CHP’nin yurtdışı toplantılarını ifadesinden hareketle gazetenin muhafifler diye kimi konumlandığını anlamak mümkündür. Burada muhalefetin tavrı onaylanırken, iktidarın tavrı eleştirilmiştir. Bir diğer önemli haber ise “Al Sana Sıfır Sorun” başlığı ile verilen haberdir. Okuyucu iç sayfaya yönlendiren metnindeki bazı cümleler tırnak işareti içerisine alınmasına rağmen kime ait olduğu giriş sayfasında belirtilmemiştir. İlgili durum metnin güvenilirliğini sarsmaktadır. Aynı tarihteki önemli içeriklerden biri de Yılmaz Özdil’in bir deyimine gönderme yapan “Bir Çuval İncir” başlıklı köşe yazısıdır. Giriş sayfasında verilen içerikten anlaşıldığı kadariyle Türkiye’nin 1959’da AB’ye girmek için başvurduğunu söyleyen Özdil, Çavuşoğlu ve Kaya’nın doğum tarihlerini de vererek yaşanan gerginlikten dolayı onları AB ile olan ilişkileri bozmakla eleştirmiştir.

16 Mart tarihinde konuyla ilgili olarak iktidara yönelik eleştiriler sürdürülmüştür. “Küstah Hollanda” söyleminin yenilediği haberin ana başlığı “Estiler, Gürlediler Ama Elde Var Sıfır” şeklindedir. İlgili haberde Türkiye’nin daha önce yaşanan uluslararası krizlerde olduğu gibi Hollanda krizinde de yaptırımların yeterli olmadığını söylemiştir. Alt başlık olarak “Ticari Yaptırım Getirilmedi” ifadesi kullanılmıştır. Haber mikro yapı unsurları tarafından incelendiğinde “lafta kaldı”, “elçimiz çekilsin”, “küstahlar haddi bildirilsin” sözcükleriyle eleştirel bir bakış açısı kullanıldığı görülmektedir. “Küstahlıkları Yanlarına Kâr Kalacak” başlıklı haberde Türkiye’nin yaptırımlarına kısaca değinilmiştir. Haber spotunda kullanılan, “İtibarımızı zedeleyen Hollanda için açıklanan yaptırımlar o kadar hafif ki, onlar bile bu kadar ucuz bedel ödeyeceklerini beklemiyorlardı” ifadesi ise gazetenin konuya yaklaşımını yansıtmaktadır. “Şimdi de AB’ye Rest Çektik” başlıklı haberin metnini okumadan salt başlığa bakıldığında okuyucuda, olayın yaşandığı ilk günlerde olduğu gibi hükümet tarafına yakın bir içerik olduğu kanısını oluşturma ihtimali vardır. Fakat haberin giriş yazısı okunduğunda krizin ‘evet’ oylarına yaradığı için iktidarın cephe büyüttüğü iddialarına yer verilmiştir.

Turan ilgili tarihte köşesinde, “Ulusal onur ne oldu?” başlığını taşıyan bir yazı kaleme almıştır. Yazının hemen girişinde yer alan “Birkaç ‘EVET’ oyu uğruna Türkiye ne hallere düşürüldü” cümlesi gazetenin olaya yaklaşımıyla paralellik göstermektedir. Yazıda, Hollanda için “it”, “vahşet” ve “çam yarması” ifadelerinin bir önceki yazıdaki gibi kullanıldığı görülmüştür. “Nerelere geldik” başlıklı köşe yazısında ise Emin Çölaşan, iktidarı ilgili konu bağlamında eleştirmiştir.

17 Mart tarihinde ise diplomatik gerginlikten ziyade CHP’li kaynaklara dayandırılan “Hollanda’nın Bozuk Otobüslerini İade Et” başlıklı habere yer verilmiştir. Yaşanan gerginlik bir başka olayı açıklamak için kullanılmış ve iç politikayla ilgili başka bir haberin üst başlığında ise “Almanya ve Hollanda’ya Kızıyorlar Ama Aynısını Yapıyorlar” ifadesine yer verilmiştir.

17 Mart tarihinden referandum ilk sonuçlarının açıklandığı 17 Nisan tarihleri arasında Hollanda kriziyle ilgili gazetenin giriş sayfasında doğrudan bir habere rastlanmazken 20 Mart tarihinde Sinan Meydan’ın “Tarihten Günümüze” başlıklı köşesinde Hollanda ile yaşanan diplomatik gerginliği geçmişten bir olayla özdeşleştirdiği görülmüştür. Meydan’ın “Saygınlığa Damat Ferit Gölgesi Düştü” başlıklı yazısında örnek olarak belli kesimler tarafından sempatiyle karşılanmayan Damat Ferit’i referans göstermesi söylem açısından önemlidir. İlerleyen günlerde ise yalnızca 29 Mart tarihinde Yıldırım’ın Avrupa’ya yönelik eleştirisine yer verilmiştir.

VII. SONUÇ

Siyasal yaşamda kamuoyunun rolünün fazla büyütülmemesi gerektiğini görüşünü savunanlara karşın, demokratik sistemlerde kamuoyunun önemli bir yer edindiğini savunanlar çoğunluktadır. Bu görüşün savunucuları, kamuoyunun istekleriyle görüşlerinin önemsenmediği siyasal kararların, toplum nezdinde yüzeysel kalacağını ve iktidarın bunu güç olarak değerlendirmesini kısıtlayacağını belirtmektedirler. İlgili görüşe göre kamuoyu siyasal kararları etkilemede önemli bir potansiyeldir. Kamuoyunun siyasal yaşama yönelik etki potansiyelini iç ve dış politika şeklinde ayırmak durumun daha iyi analiz edilmesini sağlayacaktır. İç politikada çoğu o zaman ilgili konunun muhatabı olan halk, dış politikaya daha az ilgi göstermektedir.

Walter Lippmann (2020: 179), her yerde var olan ve her şeyi bilen bir kişi durumunda olmadığımızdan, düşünmek ve konuşmak zorunda olduğumuz şeylerin çoğunu göremediğimizi belirtmektedir. Bu durum dış

politikadaki olaylar için daha fazla geçerlilik kazanmaktadır. İlgili sebepten dolayı kamuoyu, dış politika ile ilgili olaylarda kitle iletişim araçlarından sunulacak bilgiyi daha fazla takip etmektedir. Soroka (2003: 42) da, kitle iletişim araçlarının, halkın dış ilişkilere olan ilgisinin belirlenmesinde önemli bir rol oynadığını belirtmekte ve içeriklerin, dış ilişkiler konularındaki etkilerinin niteliğini ve büyüklüğünü anlamının önemli bir çaba olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle kamuoyu için, kitle iletişim araçlarının, referans kabul edilen enformasyon kaynakları olduğunu söylemek mümkündür. Özetle, kitle iletişim araçları kamuoyu oluşturabilir, oluşturulan kamuoyunu yansıtabilir, yönetenlerle ile yönetilenler arasında bilgi akışının sağlanmasına destek olabilir.

12 Mart- 17 Nisan 2017 tarihleri arasında *Hürriyet*, *Sabah* ve *Sözcü* gazetelerinin giriş sayfaları üzerine yapılan araştırma farklı ekonomik, ideolojik yapıdaki gazetelerin dış politika ve kamuoyu bağlamında, Türkiye-Hollanda diplomatik gerginliğini okuyucularına nasıl sunduklarını incelenmiştir.

Hürriyet gazetesinin incelenen tarih aralığında siyasal söylemle paralel içerik ürettiği görülmüştür. Gazete konu ile ilgili olarak kısa ve dikkat çekici başlıklar atmıştır. İncelenen sayfalarda Türkiye'den siyasal kaynakların daha fazla yer aldığı görülmüştür. Muhalefet partisi liderlerine, iktidar partisine göre daha az oranda olsa da yer verilmiştir. *Hürriyet*, AB ile ilişkilere en fazla dikkat çeken ve sürecin devam etmesi gerektiğini savunan yayın organı olmuştur. Bulguyu, gazetenin geçmişte AB'ye üyeliğine destekleyici yaklaşımıyla özdeşleştirmek mümkündür.

Sabah gazetesi de *Hürriyet* gibi siyasal söylemle paralel içerik üretmiş, Türkiye'nin haklılığını savunmuştur. *Sabah* gazetesinin diğer gazetelere göre daha fazla yoruma ve sert ifadelerle dayanan cümlelere yer verdiği görülmüştür. Yayınlarında konuyla ilgili, muhalefet partisinden herhangi bir kaynağın açıklamasına yer verilmemiştir. Siyasal haber kaynakların tümü iktidar kanadından seçilmiştir. Bu nedenle haberlerde denge sağlanmadığını söylemek mümkündür. Konuyla ilgili, popüler ünlü simaları haber kaynağı olarak kullanan tek gazete ise *Sabah* olmuştur; bunu kamuoyunun desteğini artırmak amacıyla yapılmış bir strateji olarak okumak mümkündür. Hollanda'yı merkeze alarak farklı konularda özel haberler de yapıldığı görülmüştür. Ayrıca gazetede 'ulusal övünç' olarak okunabilecek, Osmanlı'nın Hollanda'ya zor zamanlarında yardım ettiğini ifade eden tarihsel perspektifli bir habere de yer verilmiştir. Gazete konuyla ilgili olarak haber içeriklerinde, Avrupa ülkelerinin evet oyu verecek vatandaşları baskı altına aldığı ve Türkiye'ye saldırdıklarını ön plana çıkarmıştır. Ayrıca "öteki" yaratımında gazetenin "ülke içindeki düşmanların" varlığına da vurgu yaptığı görülmüştür. *Sabah* gazetesinin tırnak işareti kullanımı konusunda özensiz davrandığı tespit edilmiştir. Gazete farklı tarihlerde yayınladığı içeriklerle olayı daha fazla gündemde tutmaya çalışmıştır.

Sözcü gazetesi incelenen tarihlerde Türkiye'nin haklılığı ile ilgili haber yapmakla birlikte iktidarın tutumunu eleştiren haberlere de yer vermiştir. Bu bağlamda gazetenin, siyasal erke eleştirel yaklaşıyor olsa bile, milli konularda ortak söylemde bulunduğunu söylemek mümkündür. Gazetenin ideolojik tutumuna paralel olarak, CHP'nin iktidara destek verdiğini açıklayan haberlere yer vermiştir. Kaynak kullanımında muhalefet ve iktidar kaynaklarına yer verildiği görülse bile dış kaynaklara başvurmada dengesizlik olduğu görülmüştür. Gazete, hükümetin konuyla ilgili politikalarının tamamını eleştirmiş ve yetersiz bulmuştur. Gerginliğin, AK Parti tarafından siyasal iletişim malzemesi olarak kullanıldığını vurgulanmıştır. Tarih alanıyla ilgili bir köşede konuya yer verilse de burada *Sabah* gazetesini aksine ulusal övünçten ziyade yergi olduğu görülmüştür. Bu durum gazetelerin ideolojik yapılarının içeriklerine nasıl yansıdığıнын en önemli göstergelerinden biridir. *Sözcü* gazetesi makro yapı unsuru olarak değerlendirilen görsel kullanımıyla dikkat çekmektedir. Bunun dışında başta "it" olmak üzere çeşitli ifadelerin kullanımıyla haber dilinde hakaret düzeyine yaklaşıldığı saptanmıştır.

Genel olarak bakıldığında gazetelerin ana sayfalarında konuyla ilgili aralan bilgisi vermekte eksik kaldıklarını söylemek mümkündür. Haber değeri taşımayan hiçbir ifadeye rastlanmazken, asıl haber konusunun dışında olayı farklı açılara taşıyan haberlere yer verildiği tespit edilmiştir. Bazı durumlarda başlıkların tek başına ne anlatmak istediğinin anlaşılması mümkün değilse de kullanılan haber dilinin genel olarak basit yapıda olduğu saptanmıştır. Çalışmada gazetelerin giriş sayfaları incelendiği için buradaki eksiltmelerin daha çok özetleme amaçlı olduğu kabul edilebilir. Görsel kullanımında çoğunlukla siyasilerin fotoğrafının kullanımıyla birlikte, Hollanda polisinin sert müdahalesini yansıtan görsellerin kullanımında benzerlik görülmüştür. Tüm gazetelerde olayla ilgili yorumlara rastlanmakla birlikte, gazetecilik ilkelerini ihlal eden sözcük ve cümle tercihlerinin *Sabah* ve *Sözcü* gazetelerinde daha yoğun kullanıldığı görülmüştür. Çalışma siyasal söylem analizine yer vermemekle

birlikte, Türkiye- Hollanda diplomatik gerginliği ile ilgili haberlerin Hollanda'da seçimlerin gerçekleşmesi ve yurtdışında yaşayan vatandaşların Türkiye'deki referandumla ilgili oy verme işlemlerinin başlamasının ardından azalması, yönetenlerin konuyu siyasal iletişim faaliyetlerinde kullandıklarının bir göstergesi olarak kabul etmeyi mümkün kılmaktadır.

İncelenen yayın organlarının inşa ettikleri anlama bakıldığında olayın yaşandığı ilk gün egemen söylemi haberlerine yansıtılmakla birlikte sonradan fikir ayrılıkları yaşadıkları görülmüştür. Aynı olayın kamuoyuna yansıtılış biçiminde farklılıklar olduğu saptanmıştır. *Hürriyet* gazetesinin siyasal söyleme paralel, uluslararası arenada Türkiye lehinde, iç siyasette ise tarafsız davranma çabasını gözettiği saptanmıştır. *Sabah* gazetesi doğrudan iktidar söylemine paralel hareket etmiştir. *Sözcü* gazetesi ise milliyetçi duygularla birlikte Türkiye'nin yanında yer almış fakat iktidarı da eleştirmiştir. Gazetelerin haberlere konu olan olayı, dış politika ekseninde incelemedikleri, konunun uzmanı kişilerin görüşlerini almadıkları görülmüştür. Ayrıca her 3 gazetenin de olayı araçsallaştırılarak farklı noktalarda değerlendirdiği anlaşılmıştır.

İnceleme sonuçlarına göre kitle iletişim araçları ve siyasal iktidarların konu hakkında kamuoyunu derinlemesine bilgilendirmek ve ana akım iletişim araştırmalarının belirttiği kamu gözcüsü rolünün aksine eleştirel paradigmanın vurguladığı biçimde kendi ideolojilerine uygun bir şekilde yayın yapmayı tercih ettikleri görülmüştür.

Sonuç olarak incelenen gazetelerin çoğunlukla akredite kaynaklara bağlı olarak haber yapmaları ve bu noktada farklı konularda çok sayıda siyasal aktörün görüşlerine yer vermeleri siyasal yaşam ile kamuoyu arasında bağı belirgin kılmaktadır. Siyasal aktörler arasında yer alan hükümet ve muhalefet liderlerinin de konuyla ilgili olarak belirli bir süre zarfında düzenli açıklamalarda bulunmaları, siyasal yaşamda kamuoyunun ne denli önemli olduğunun göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda bulgular kapsamlı bir biçimde değerlendirildiğinde siyasal yaşam, kamuoyu ve basın arasındaki kuvvetli ilişki daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Anık, C.** (1999). Siyasal Rejimler ve Kamuoyu. *Selçuk İletişim Dergisi*, 1 (1), 78- 83.
- Arslan, H.** (2007). *Basının Türk Dış Politikası Üzerindeki Yönlendirici Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Atabek, N. & Dağtaş, E.** (1998). *Kamuoyu ve İletişim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları.
- Atabek, N.** (2002). Kamuoyu, Medya ve Demokrasi. *Kurgu Dergisi*, (19), 223- 238.
- Baum, A. M. & Potter, B. K. P.** (2008). The Relationships Between Mass Media, Public Opinion, and Foreign Policy: Toward A Theoretical Synthesis, *Annual Review of Political Science*, 11, 39- 65.
- Bektaş, A.** (1996). *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*. Bağlam Yayıncılık.
- Chandler, D. & Munday, R.** (2018). *Medya ve İletişim Sözlüğü*. (Çev. Babacan Taşdemir). İletişim Yayınları.
- Curran, J.** (2014). Medya ve Demokrasi Yeniden Değer Biçme. *Medya Kültür Siyaset* (Der. İrvan, S.)Pharmakon Yayınevi.
- Çankaya, E.** (2015). *Siyasal İletişim Dünyada ve Türkiye'de*. İmge Kitabevi.
- Demir, İ.** (2019). Bilardo Topunun Yapısının Sökümü: Dış Politika Analizi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 177-201.
- Demir, Ö. & Acar, M.** (1997). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Vadi Yayınları.
- Dijk, T. A.** (1988). *News As Discourse*. London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Dijk, T. V.** (2015). Söylem ve İdeoloji Çok Alanlı Bir Yaklaşım. (Çev. Nurcan Ateş). *Söylem ve İdeoloji*. (Haz. Çoban, B. & Özarslan, Z.). Su Yayınevi.
- Doğanay, Ü., Şanlı, H. K. & Taştan, İ. Ö.** (2017). *Seçimlik Demokrasi Recep Tayyip Erdoğan, Kemal Kılıçdaroğlu, Devlet Bahçeli ve Selahattin Demirtaş'ın Demokrasi Söylemi*. İmge Kitabevi.
- Durna, T. & Kubilay, Ç.** (2010). Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri. *Medyadan Söylemler* (Der. Durna, T.). Libra Kitap.
- Ekinci, N.** (2008). *Siyasal İletişime Giriş*. Gece Kitaplığı.

- Ersanlı, B.** (2006). İçli- Dışlı Siyasal Faaliyet: Aracı Kurumlar- Toplumsal Hareketler. *Sivil Toplum ve Dış Politika Yeni Sorunlar, Yeni Aktörler*. (Haz. Mazlum, S. C. & Doğan, E.). Bağlam Yayıncılık.
- Feridunoğlu, İ. C.** (2019). 2016 Hollanda-Türkiye Siyasal Krizine Hürriyet ve Hollanda Gazetesi AlgemeenDagblad'ın Bakışının Karşılaştırılması. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi* (43), 131- 144.
- Glynn, C.J. & Huge, E. M.** (2008). Public Opinion. *The International Encyclopedia of Communication* (Ed. Donsbach, W.). Blacwell Publishing.
- Golhamer, H.** (1950). Public Opinion And Personality. *American Journal of Sociology*, 55(4), 346-354.
- Güngör, N.** (2016). *İletişim, Kuram ve Yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi.
- Gürpınar, B.** (2017). Dış Politika ve Kamuoyu: Mavi Marmara Krizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (53), 241- 253.
- İnceoğlu, G. Y. & Çomak, A. N.** (2016). Teun A. Van Dijk. *Metin Çözümleri*(Ed. Giritli İnceoğlu, Y & Akgün Çomak, N.). Ayrıntı Yayınları.
- Kapani, M.** (2017). *Politika Bilimine Giriş*. BB101 Yayınları.
- Karaduman, S.** (2017). Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif, *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 4(2) Güz, 31-46.
- Kaya, R. & Çakmur, B.** (2018). Siyaset Bilimi ve Medya Çalışmaları. *Siyaset Bilimi Kavramlar İdeolojiler Disiplinler Arası İlişkiler*. (Haz. Atılğan, G. ve AYTEKİN, A.).Yordam Kitap.
- Knecht, T. & Weatherford, S.** (2006). Public Opinion And Foreign Policy: The Stages Of Presidential Decision Making. *International Studies Quarterly*, 50, 705-727.
- Maigret, E.** (2016). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*. (Çev. Halime Yücel). İletişim Yayınları.
- Mutlu, M.** (2003). *Vietnam'dan Körfez'e Savaşlarda Kamuoyu Oluşumu*. Okumuş Adam Yayınları.
- Neumann, E. N.** (1998). *Kamuoyu Suskunluk Sarmalının Keşfi*. Dost Kitabevi.
- Nwogbaga, D. M.** (2016). Public Opinion and Propaganda in Governance. Nkwede, J. A. (Ed.). *Fundamentals On Political Science*. Abakaliki: Peace Concepts. [Erişim Tarihi: 14.07.2021, https://www.academia.edu/32048614/PUBLIC_OPINION_AND_PROPAGANDA_IN_GOVERNANCE]
- Oktay, M.** (2002). *Politikada Halkla İlişkiler*. Derin Yayınları.
- Özçetin, B.** (2018). *Kitle İletişim Kuramları Kavramlar, Okullar, Modeller*. İletişim Yayınları.
- Özel, M., Karakaş, O. & Durmuş, A.** (2018). Geleneksel Medya ve Sosyal Medyada Yer Bulan Türkiye-Hollanda Krizinin Propaganda Çerçevesinde İncelenmesi. *Kurgu* 26 (1), 82- 103.
- Özer, Ö.** (2011). *Haber Söylem İdeoloji Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Literatürk.
- Özkan, A.** (2004). *Siyasal İletişim Partiler, Seçimler, Stratejiler*. Nesil Yayınları.
- Saygılı, S. Y.** (2018). 2017 Türkiye - Hollanda Krizine İlişkin Haberlerin Van Dijk Modeline Göre Eleştirel Söylem Analizi, *ICPESS 2018 - Venice/ITALY AcceptedPapers - SocialStudies/Sosyal Araştırmalar (Oral Presentation/Sözlü Sunum)*.
- Sezer, D.** (1972). *Kamu Oyu ve Dış Politika*. Sevinç Matbaası.
- Soroka, S. N.** (2003). Media, Public Opinion, And Foreign Policy. *Harvard International Journal of Press/Politics*, 8(1), 27-48.
- Sözen, E.** (2017). *Söylem Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/ Güç ve Refleksivite*. Profil Kitap.
- Uztuğ, F.** (2004). *Siyasal İletişim Yönetimi Siyasette Marka Yaratmak*. Media Cat Kitapları.
- Vural, A. M.** (1997). *Bir İletişim Kurumu Olarak Yerel Basının Kamuoyu Oluşumu Sürecindeki İşlevi ve Yerel Basın-Kamuoyu İlişkileri (Eskişehir Basını Örneğinde Bir Uygulama)*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.